

- 36 Københavns Magistrat til Frederik 4. 21.5.1721 (gengevist i Nielsen 1884: 358 f); arresthusforvalter Thomas Sorensen i kommissionen 8.7.1721 (D144B I).
- 37 Bendix Jørgensen supplik 20.6.1721 (D144B I, d).
- 38 D144B, kommissionen af 30.6.1721 (formelt set var det en ny kommission, der blev nedsat, men reelt bestod den af de samme medlemmer).
- 39 Erlund til Bruun 29.1.1720, D144A II, 4h; Bendix Jørgensen til Holstein-Holsteinborg 4.1.1720 samt supplik, D144A II, 4 e-f.
- 40 Bendix Jørgensen til Erlund 18.6.1721 (D144B II, c); 23.6.1721 (D144B II, j); Erlund til Windeløv (Jørgensens advokat) 20.6.1721 (D144B II, h). Jørgensen til Windeløv 18.6.1721 (D144B II, g); kommissionsprotokol pkt. F (D144B I).
- 41 Jf den udførlige betænkning fra Rostgaard 22.11.1721 (D144B IV, 1) og Münchs, der faldt to måneder senere og fremstår som en ren gentagelse af Rostgaards (19.1.1722, D144B IV, 2).
- 42 Erlund til Æreboe juni-juli 1721 (D144B II, m-p); Bartholms betænkning 1.12.1721 (D144B IV, 2).
- 43 Erlund supplik med bilag, 7.2.1722 (B III, 5).
- 44 Frederik 4., åbent brev af 10.4.1722, samt reskript til kommissionen angående processens ophævelse af 17.4.1722 (B V).
- 45 Edvard Holm, Danmark-Norges Historie fra den store nordiske Krigs Slutning til Rigerens Adskillelse, Kbh. 1891: 6 f.
- 46 Møller, Anders Monrad, Postrytter, dagvogn og fodpost, P&Ts historie bd. 2, Kbh. 1992: 150. Mette Frisk Jensen fremdrager i sin afhandling om korruption under enevælden over 15 korruptionssager fra 1700-tallet, der involverede postembedsmænd (jf. Jensen, Mette Frisk, Korruption og embedsetik – danske embedsmænds korruption 1800-1866, Ph.d.-afhandling, AU 2009, bilag 1).
- 47 Gunner Lind beskriver i dansk forvaltningshistorie, hvordan statsmagten aftog gradvist, jo længere man fjernede sig fra magtens centrum (Lind, Gunner, »Den heroiske tid? Administrationen under den tidlige enevælde 1660-1720«, i: Dansk Forvaltningshistorik bd. 1, København 2000: 216).

Snart med klap, men mest med stok

Carl Vilhelm Petersen på Det kgl. Opfostringshus i 1890'erne

Carl Vilhelm Petersen

med indledning og kommentarer af Peter Henningsen

På Opfostringshuset

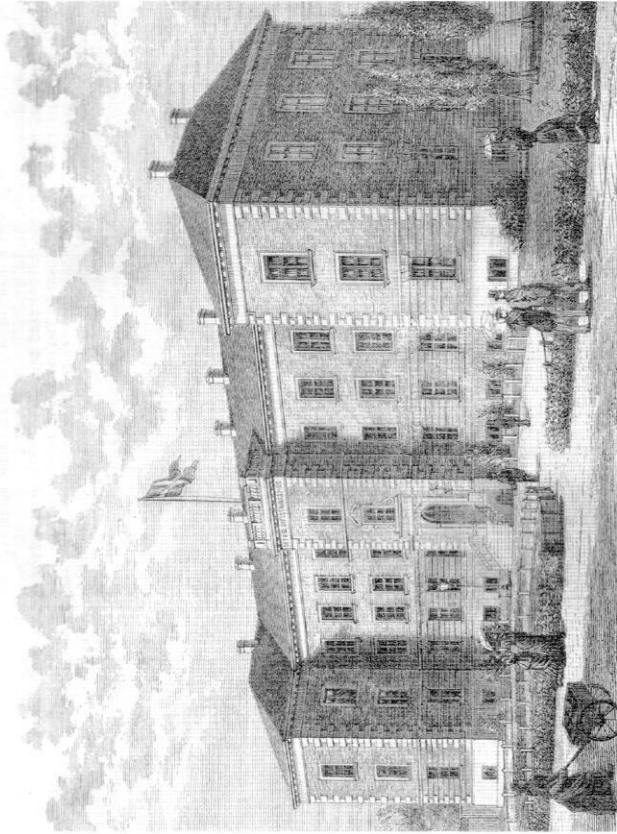
I 1891 begyndte den 10-årige arbejderdreng Carl Vilhelm Petersen fra Nørrebro på Det kongelige Opfostringshus. Carl Vilhelm må have været dygtig i skolen, for det var kun de allerdygtigste og kvikkeste drenge fra fattige arbejderhjem, der efter ansøgning kunne få friplads på den meget eftertragtede kostskole, som havde eksisteret siden 1753.

Carl Vilhelm havde tilbragt sin barndom på flere forskellige adresser på indre Nørrebro. Som så mange andre fattige familier dengang, førte familien et noget omflakkende liv, hvor man flyttede fra lejlighed til lejlighed. På ansøgningstidspunktet boede Carl Vilhelm med sine forældre, arbejdsmand Lars Petersen og hustru Johanne, i Meinungsgade. I de efterfølgende år skiftede familien dog bopæl flere gange.

Carl Vilhelm gik på kommuneskolen i Sjællandsgade, og skolen gav ham i ansøgningen det allerbedste skudsmål: »Karl Petersen er en flink og opvakt dreng. Hans opførelse er særdeles tilfredsstillende. Han er nu nr. 6 i 3die klasse«. Lægen fandt ham sund og rask og skolen attesterede, at Carl Vilhelms forældre var »værdige trængende«. De var med andre ord fattige, men hårdtarbejdende, mennesker.¹

Et ophold på Opfostringshuset, der dengang lå på Kalkbrænderivej på Østerbro (den nuværende Randersgade), varede i fire år og afsluttedes med at drengen blev konfirmeret.² Skolen havde som regel i god tid fundet lærepladser til drengene, der var meget eftertragtede af håndværksmestrene, da de var kendt for at være veldisciplinerede. Så alt i alt var man kommet godt i vej, når man havde været »skorpe«, som drengene fra stiftelsen blev kaldt.

Da skoletiden nærmede sig sin afslutning ville Carl Vilhelm dog ikke tage imod den læreplads som murerlærling, skolen tilbød ham. Det ville

I 1880 flyttede Det kgl. Opfostringshus til den nyopførte bygning på Østerbro. Den monumentale rødstensbygning lå dengang i landlige omgivelser og tæt ved stranden. Over husets døre stod der belærende sentenser, som det var godt for drengene at have for øje. En af dem, over bagdøren ud mod legepladsen og haven, lød: »Det er en Mand godt at have baaret Agt i sin Ungdom.« Tegnet af Chr. V. Nielsen. (Illustreret Tidende, 1879-80, s. 402)

nemlig have betydet, at han helt frem til sit 18. år ville være under skolens og dermed den forhattede forstander Jensens overopsyn og myndighed. Det forholdt sig nemlig således, at man afgav sin forældremyndighed til skolens forstander, når man lod sit barn optage. Det havde Københavns Magistrat, hvorunder ansvaret for skolen sorterede, besluttet i december 1890. Altså i det første år, Carl Vilhelm gik på skolen.³ Carl Vilhelm hørte imidlertid ikke til blandt de taknemmelige skolere, der senere mindedes deres barndoms skole med glæde. Tværtimod. For Carl Vilhelm havde det været en pinefuld tid og han havde travlt med at komme væk. I stedet for at gå i muretlære under forstander Jensens opsyn, gik han sine egne veje og kom derfor i smedelære til trods for at han ingen lyst havde til det heller. Han ville bare væk fra skolen hurtigst muligt.⁴

Selv om Carl Vilhelm Petersen ikke havde været glad for at gå i Opfostringshusets skole, så kunne han ikke desto mindre se tilbage på et lærerigt ophold, der havde hårdet og styrket ham. Hans erindringer,

der opbevares i Københavns Stadsarkiv, lyser af had og bitterhed til forstander Otto Jensen, der beskrives som en sadistisk børneplager, som især havde set sig ond på Carl Vilhelm. Det er lettere uklart hvorfor. Carl Vilhelm mener selv at det skyldtes, at han kom fra fattige kår, og da forstander var en snob, så han ned på arbejderdrengene som Carl Vilhelm. Mere sandsynligt er det dog nok, at den lille Carl Vilhelm var et intelligent og egenrådigt gemyt, der ikke havde let ved at indordne sig under skolens strenge disciplin.

Otto Jensens søn, Jens Marton, der også var lærer på skolen og som senere tegnede et noget mere flatterende portræt af sin far, fortæller i hvert fald, at forstander »forstod sig på drenge, fordi han selv havde været en rigtig dreng og huskede det. Ingen kom om hjørnet med ham, men heller ingen blev godforslået i en ballade som af ham. Han kunne i lange tider gå og nyde en ægte drengestreg og fortalte den til alle og enhver, han traf (...) Kun den dreng, der frækt prøvede på at bryde skolens gode tone og orden, blev holdt nede med hård hånd, til han kom på bedre tanker.«⁵ Var man derimod lydlig og veldisciplineret, var der ingen grænser for forstanderens elskværdighed og gode lune: Især holdt den rare mand af »tykke, gemytlige drenge. Dem havde han altid om sig i haven og hvor han ellers havde travlt med håndens arbejder.«⁶

Måske Carl Vilhelm var en fræk dreng? Tyk og gemytlig var han i hvert fald ikke. Derimod lille og væver, og han blev med hård hånd holdt nede af den rare Otto Jensen. Det fremgår med al tydelighed af erindringerne. Forstander Otto Jensen havde selv som dreng været kostskolelev på Herlufsholm, hvor han havde fået streng disciplin ind med modernælken. Det var Herlufsholms strenge, autoritære stil, med riset som det foretrukne pædagogiske instrument, som han bragte med ind på Opfostringshuset, hvor han styrede drengene hårdt.⁷ Otto Jensen brød sig ikke om egenrådige drenge, der gik deres egne veje. I vidnesbyrdsprotokollen fra 1895, det sidste år, Carl Vilhelm gik på skolen, har forstander Jensen i hvert fald beskrevet ham som en dreng, der var »i den højeste grad opsætsig.«⁸

De følgende sider er et uddrag af Carl Vilhelm Petersens erindringer, der er nedskrevet i 1957 og som tidligere har været udgivet som privattryk med titlen *Bound for Himlen*. De fylder 83 maskinskrivne sider og blev i 1970 indleveret til Stadsarkivet af hans søn. I det medfølgende brev leverer sønnen følgende stemningsbillede: »Han sad henne i hjørnet af sin stue ved et lille bord og skrev på maskine. Tangenterne klaprede i et roligt tempo linje efter linje på de hvide ark. Stundom rettede han ryggen og lod

blikket vende tilbage fra en fjern horisont, og man så ind i et par stærke, blå øjne under de buskede bryn«.⁹

Den »heldige«

»Jeg var lille af vækst (den tredjemindste i min klasse) og derfor måtte jeg, når jeg gik fra skole, udkampe mange og hårde kampe med langt større og stærkere drenge, der overlegent troede og forsøgte, om de kunne »lægge mig ned«, hvad det sjældent lykkedes dem, for hvad jeg manglede i højden, det havde jeg til gengæld i drøjden, tillige med en lynhurtig opfattelse, der omsattes i lige så hurtige armbevægelser.

De omstående drenges jubel og klap på skulderen, når de afleverede mine skolebøger, som de havde holdt for mig under kampen viste tydeligt, at jeg for hver kamp vandt mere og mere respekt iblandt dem og derfor blev en føreskikkelse i klassen. Dertil kom yderligere, at de altid henvendte sig til mig, der var øverst i klassen, når det kneb med de blandede regnestykker, eller listede deres tegninger ind i min mappe, for at jeg kunne rette på dem, uden at tegnelæreren så det.

Alt i alt tør jeg nok, uden at blive misforstået, sige, at det var ikke alene for min krøllede, lyse hårtop, at skolen på min elskede frøkens initiativ indstillede mig til prøve på Det Kgl. Opfostringshus, hvor jeg bestod eksamen i februar og skulle møde til optagelse på skolen i marts. Rækkevidden af denne afgørelse forstod vi slet ikke i førstningen, selv om jeg blev ønsket til lykke alle vegne, men så meget er sikkert, at aldrig skulle min søn med min gode vilje brutalt rives bort fra sit hjem, dvs. far, mor og søskende, at afskrive forældreretten til vort barn og prisgive det til fremmede mennesker, der selvsagt ikke har eller kan få den kærlighed til hvert enkelt af 100 drenge under en kollektiv opdragelse.

For at underbygge denne min erfaring kan jeg henvise til, hvad dygtige skolefolk og pædagoger, ja selv den højtærede undervisningsminister har skrevet og offentligt udtalt om dette emne, der nøje stemmer overens med mine synspunkter; men dette lille sidespring har jeg kun medtaget for bedre forståelse af det efterfølgende. Det var jo slet ikke vore betænkeligheder, dengang der forelå den kendsgerning, at jeg var en af de 25 heldige, der blev optaget hvert år, og da mor havde forhørt sig hos flere af de herskaber, hun kendte, til med hos dr. Bentzen, der alle som én rådede hende til at acceptere, var hendes betænkeligheder overvundet, undtagen dette hvor hun skulle skaffe alt det tøj fra, som der fordredes.

Det var atter mor, der ene måtte sørge for at fremskaffe det hele udstyr: To sæt nyt tøj, dobbelt sæt af alt undertøj, to par sko, tre par

strømper og meget andet, da far slet ikke lod sig mærke med, at det angik ham, endskønt han nok vidste, at det ville lette ikke så lidt på husholdningspengene, når der blev én mund mindre at mætte, særlig i den alder. Nu vil jeg for alt i verden nødigst give en forkert bedømmelse af min far, for det skal præciseres, at far ikke brugte fem øre på sig selv, men bragte hjem hvad han fortjente, og da han ikke kendte ét menneske, som han kunne henvende sig til om støtte i dette tilfælde — han var jo til med en meget ordknapp mand — så havde jo mor en udpræget præference-stilling.

Jeg har heller aldrig hørt, at mine forældre indbyrdes har konfereret og lagt planer for fælles anliggender; mor var mest koleriker, hurtig i opfattelsen og derfor måske ikke lige velovervejet i sine handlinger, mens fars langsommere og tøvende stillingtagen virkede irriterende på mor, så han ofte måtte høre, at han var et »bagstræv«, hvad der selvsagt ikke fremmede forståelsen mellem dem.

Mor var meget afholdt og takket være hendes gode bekendtskaber fik hun virkelig fremskaffet hele mit efter vore forhold overdådige udstyr, men først senere har jeg forstået og vurderet hvilke spekulationer og legemlige anstrengelser, det har kostet hende at gennemføre.

Dengang var jeg stolt, da jeg iførte mig mit nye tøj, opfyldt af det ukendte spændende, der lå forude, men særlig da mor kyssede mig ude på skolen og vinkede farvel. Der blev imidlertid ikke tid til at meditere over den store forandring, der nu var sket, for dels måtte man holde ørerne stive for ikke at glemme de mange regulativer og forbud med deraf

19

Kjøbenhavn d. 9. Mj 1891

Carl

Indelevende overtager hermed Forældremyndigheden over
 Axel Petersen, til Opfostringshusets Forstander, saalange Drengen efter
 Skolelovens Fødsels og de for samme gjældende Anordninger skaar under Opfostrings-
 husets Opgavesmaal.

Lars Christian Petersen
 Axel Petersen

Carl Vilhelms forældres underskrift på, at forældremyndigheden overgives til Opfostringshusets forstander. (Opfostringshusets arkiv, nr. 222)

følgende strafansvar, og derefter skulle alt tøjet, sko og alle løse effekter nummereres. Det var tydeligt, at her frem for noget andet sted gjaldt sætningen »Hver ting sin plads og alle ting på plads«, og det blev ikke blot antydnet, men fremhævet så skarpt og håndhævet så strengt, at det ikke glemtes alle de fire år, skoleopholdet varede, ja fulgte os for hele livet.

Den næste store forandring, man fik at mærke, var den rutinemæssige myndighed, hvormed den ældste klassens elever straks behandlede os nyankomne, undertiden både rå og hårdhændet, mindende os om, at vi gjorde bedst i ikke at sladre, da det uvægerligt ville medføre en »bænketur«, og jeg må tilstå, det var en uskreven lov, som holdtes i ære. En bænketur bestod i, at delinkventen blev lagt over knæene af tre drenge, der sad på en bænk, hvorefter alle drengene i den klasse, som den dreng tilhørte, der havde sladret over sig, med en bukserrem havde lov til at slå ét slag over synderens bagdel, og jeg skal love for, at der ikke blev lagt fingre imellem; men var der én, der af en eller anden grund ikke slog til, så slap han ikke for selv at få nogle stykker af remmen.

Vægteren, Rasmus, Pinden og Slagteren

En introduktion af lærerne og personalet er nødvendig, og lad mig da begynde med overhovedet, forstanderen, også kaldet »Vægteren«, der var frygtet og kun elsket af sine bydrenge, som i ham havde en protektor til at bagatellisere deres overtrædelser.¹⁰ Hans kendingsmærke var et særligt spanskkrør, der tillige med hans undervisningsbøger blev skiftet til de forskellige klasseværelser, hvor han havde timer i religion, der var hans eneste fag som teolog. Men jeg har lyst til at lade andre at dømme om et så uværdigt middel til at lære drenge religion med.

Spanskkrøret var forholdsvis tyndt og formentlig ved flittig brug revnet et godt stykke op i begge ender. Han plejede som afveksling i timerne at gå op og ned mellem bordene, mens han i takt med opremsningen af

Cand. theol. Otto Jensen var Opføstringshusets forstander fra 1874 til 1914. Han stod for streng disciplin, hvad Carl Vilhelm gentagne gange fik at mærke på sine rygstykker. (Foto fra Jens Marton: Personligheder fra sundne Dage ved Det kgl. Opføstringshus, 1920)

salmeversene slog os over skulderpartiet, idet han gentog sit yndlingstema: »Nissebukke, Nissebukke«. Han syntes åbenbart, han var særdeles morsom og smilede underfundigt i det tilspidsede hageskæg, suppleret af kæledaggernes englesmil, men vi andre, og særlig dem, han havde »kigt« på, nøjedes ikke med at blive »markeret«, men kunne kun spænde musklerne og trække skuldrene så langt tilbage som muligt for at afbøde de velberegne slag så meget som muligt.

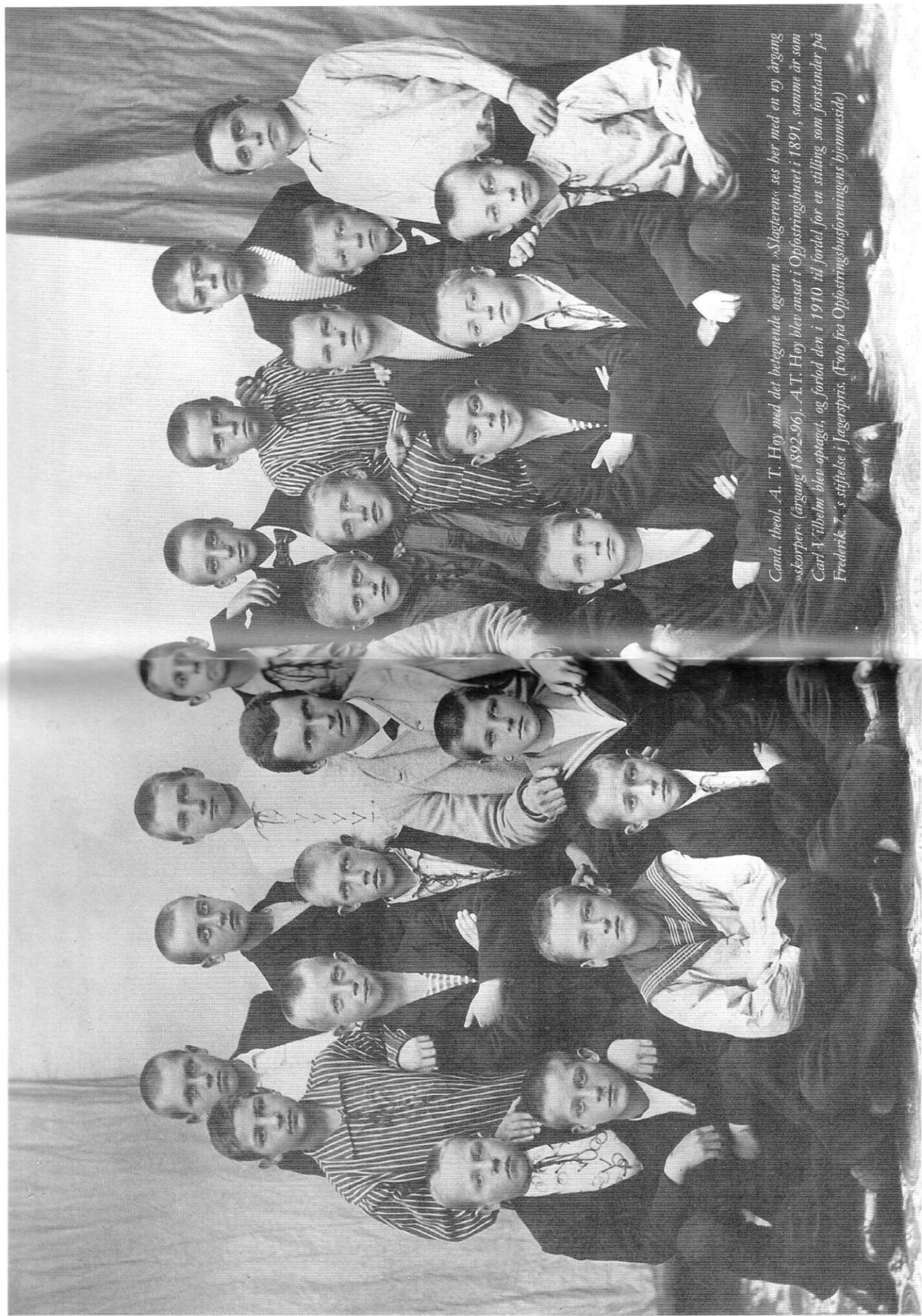
Nogen ville måske undskylde ham med, at det jo var kun en spøg fra hans side; nuvel, dog en grov spøg, men hvad vil man da sige, når jeg fortæller, at de flækkede spanskkrørsender var omviklet med flere lag sejlgarn, så der i hver ende fremkom en stor knude, der oversmurt med størknet dekstrin [et stivelsesmiddel] var så hård og føltes, som om han slog os med en sten? Nuvel, nok om Vægteren denne gang, ham kommer jeg tilbage til mange gange senere.

Men så var der forstelæreren, der beboede en treværelers lejlighed, var som forstanderen gift og havde tre børn. Kendetegnende for ham og de øvrige tre lærere var de lange piber og den stadige pulsering af tunge røgskyer, der omgav dem, og gav os en fornemmelse af, at de alle sammen havde dårlig ånde. Jeg må dog indrømme, at i timerne og ved middagsbordet var de uden piber.

Forstelæreren, lad os kalde ham »Rasmus«,¹¹ havde vi i regning, matematik og fysik, hvor hans dygtige og levende undervisning ansportede os, så det blev en hel sport at gå i gang med de sværeste regneopgaver og fysiske forsøg. Han var yderst streng i straffemåder; således kunne han stå og dreje en drengs hoved meget længe til han syntes, det lå så tilpas, at han med hele sin kraft kunne slå til, så han trillede om på gulvet, og når han rejste sig, kunne man se drengens kind ophovnet, rød og alle lærerens fingermærker, undertiden helt ned på halsen. Jeg tænker mig, at hans grundige forarbejde var forårsaget af hans angst for at slå drengen døv,

Cand. phil. Hans Rolsted blev ansat på Opføstringshuset i 1883, hvor han fangerede som lærer til ham i 1895 blev viceskoleledertor i Københavns kommune. (Foto fra Jens Marton: Personligheder fra sundne Dage ved Det kgl. Opføstringshus, 1920)

Cand. theol. A. T. Høj med det betegnede øgenavn »Slagteren« ses her med en ny årgang »skorper« (årgang 1892-96). A.T. Høj blev ansat i Opføstringshuset i 1891, samme år som Carl Vilhelm blev optaget, og forlod den i 1910 til fordel for en stilling som forstander på Frederik 7. s stiftelse i Jægerspris. (Foto fra Opføstringsforeningens hjemmeside)

hvad der sikkert ville have været sket, hvis trommehinden havde været ude for det pres.

»Rasmus« var en kraftig mand i 40-årsalderen, der havde års erfaring i at svinge et spanskør så »eftertykkeligt«, at mærkerne skulle have lang tid, førend de var forsvundet og stadig minder om at kunne de tyske remser og den store tabel på fingrene. Han var trods alt den bedste lærer, som vi uden for timerne flokkedes om og havde tillid til, svarede gerne på alle vore spørgsmål og lærte os at spille skak så ofte, at vi opnåede til sidst remis med ham. Ingen kunne som han i en hurtighed få os »stillet op« i den obligatoriske firkant, flankeret af de fire klassers 25 drenge i to rækker, og enten vi opholdt os i den store legestue, hvor han interesserede sig for vore frimærkesamlinger og tegninger, eller vi var med ham på Charlottenborg, i teatrene, juletræ, ballerne og skovturene, var det altid ham, der førte an og gjorde alting så levende for os. Men når han havde sagt st: »Stille«, og det varede ham lidt for længe, lagde man mærke til den lette rødme, der steg op i et stenhårdt ansigtsudtryk, og da var det ikke godt at være synderen; på det punkt var han ganske ubarmhjertig.

Andenlæreren, »Slagteren«, var fra Randers, studenterkammerat til Vægterens søn, firkantet, ikke ret høj, men omtrent lige så bred og meget hjulbenet med indadvendte tæer.¹² Hans korte hals, brede skuldre, brede lemmer og kortklippede sorte hår mindede om en meget færlig bryder (...). I selskab med Vægterens datter og studenterkammeraterne, der ofte opførte små skuespil, skrevet af sønnen, foruden Hostrups og Holbergs skuespil, var han yderst elskværdig og inddadende, men over for os drenge var han kynisk, kold og uitalende, aldrig et smil, som om han var bange for at tabe ansigtet og dermed værdigheden. Han var ikke elsket, men frygtet, og derfor formåede han aldrig at skabe nogen kontakt hos os drenge, der i ham altid så en sadist i de straffemåder, han anvendte. Han underviste i historie, men brugte aldrig vort ret store bibliotek til at gøre undervisningen interessant og levende, som de andre lærere, hvad man nok skulle synes, den græske mytologi og i det hele taget verdenshistorien havde været velegnet til at blive illustreret med.

Jeg husker den faretruende spænding, der opstod, når en dreng under afhøringen manglede et årstal eller en dato i den franske revolution og derfor ikke kunne komme videre, selv om han udmærket godt kunne fortælle alt det andet. »Slagteren« sad ubevægelig som en sfinks, ikke med forbenene fremstrakte, men med armene over kors, og selv om hans ansigtsudtryk var uudgrundeligt, så vidste alle, hvad udfaldet ville blive. Stilheden for stormen varede fra 5 til 10 minutter, hvorefter drengen med

en fingerbevægelse blev kaldt til katederet, hvor han uanende blev mødt af en knyttneve, der lige så godt kunne være havnet i øjet eller et hvilket som helst andet sted i ansigtet, efterladende henholdsvis et blåt øje eller en bule.

Var »Slagteren« rigtig ondartet, kom spanskørret frem, og han slog altid »kun« over læggene, så vi måtte humpe ned på vore pladser. En gang var en dreng så maltrakteret, at vi måtte støtte ham ned til oldfruen, der altid var så forstående over for os. Hun badede de opsvulmede lægge og gjorde forestilling over for læreren, men uden synderligt resultat. Knoerne af hans knyttede, brede hånd hamrede han hensynsløst ned i hovedet på os, så vi skyndte os ned i gården for at bade buleterne med koldt vand. Det var en let sag at mishandle små drenge, der kun kunne modtage. Men han skulle ikke ønske sig at have mødt os, da vi var blevet voksne!

Vores lærer i naturhistorie, botanik og litteratur (lad os kalde ham »Pinden«) er der i hvert fald ikke noget dårligt at sige om og slet ikke nogen mishandling.¹³ Han var en mild, omgængelig lærer, der yderst sjældent anvendte legemlige afstraffelser, selv om vi var nærmest uforberede i et fag som botanik, hvad vi sjældent læste på, og som man nemt kan finde en parallel til i bogen »Flemming«, hvor drengen til eksamen bliver eksamineret i kendskabet til smørblomsten.¹⁴ Vi fandt hurtigt ud af, hvordan vi kunne få ham til at hente bøger fra biblioteket, der omhandlede det emne, vi havde for, ved at vise vor interesse for yderligere uddybning, og jo mere han fordybede sig i læsningen, desto længere tid gik der, inden han kunne begynde at få at vide, hvor meget vi kunne af det emne, vi var så interesserede i.

Var botanik et kedeligt fag, bortset fra forplantingslæren, så var litteratur et meget yndet fag, især når vi fik tildelt forskellige roller i de klassiske skuespil, hvoraf Hostrups hos os var de mest yndede. »Pinden« var en glimrende forelæser og lærte os både tonefald og stemmeføring, så hele klassen lo højlydt, så han måtte tyse på os, for der var kun en dør med glastruer i ind til den anden klasse.

Er det ondskabsfuldt, hvis man ønskede, at »Slagteren« netop havde time der inde og hørte, hvordan hans kollega havde hele klassen i sin hule hånd? Ikke, hvis det kunne have påvirket ham i den gode retning, men én ting er jeg sikker på: Klassen der inde ønskede at være i vort sted, mens »han« stadig sadde med de korslagte forben og set streng ud for ikke at tabe ansigtet.

Jeg har for resten glemt at fortælle, hvordan »Slagteren« én gang kom på sin rette hylde, da han iført den rød-hvid-stribede slagterbluse og stort,

hvidt forklæde spillede rollen som slagter i en af de små komedier, som Vægterens søn skrev og opførte på skolen. Ingen kongelig skuespiller kunne spille den rolle bedre end han, den ros skal han da have for at være retfærdig, for det var et kosteligt syn at se ham med den sorte slagterkrolle ned i panden, kasketten i nakken, opsmøgede ærmer og de frygtindgydende knyttede hænder, som en meget vred slagter fare ud og ind efter de medspillende, der havde holdt grin med ham.

Jeg husker en stump af en vise, som en bondemand synger sammen med slagteren, inden den vilde jagt begynder, og hvori han over for bonden fremstiller sine evner som hestekender:

Slagteren: Og hvis De har en dårlig hest?

Bonden: Til Dem jeg mig henvender.

Slagteren: Jeg ved sgu', hvad der passer bedst og renser begge ender.

Hertil må jeg bemærke, at mens vi drenge og de øvrige mandlige tilskuere klappede og lo voldsomt, rødmede de voksne døtre, og Vægteren sad lidt forlegen, urolig som en censor, der havde ladet »noget« slippe igennem af vanvare. Man må jo erindre, at Vægteren var teolog og prædikede ved den gudstjeneste, som afholdtes på skolen den sidste søndag i hver måned, så man måtte jo holde masken her uden at tænke på, hvor megen rødmen, han havde fremkaldt, hvis han havde faret rundt og råbt »Nissebukke, Nissebukke«, som han lancerede i religionstimerne.

Efter dette lille sidespring fortsætter jeg det, hvor den gale slagter har skabt forvirring ved at fare efter de andre skuespillere for at banke dem, og da hans virkelig hjulede ben ikke har kunnet indhente dem, synger de:

»Op vi styrtede som gale,
slagteren var lige bag.

Ind på os han ville hale,

mens han banded' slag i slag:

Pokker lyne, tordne, gale

på gesimsen skal I få,

så I kan gå hjem og lægge jer,

der kan I bande på«.

Jeg husker en anden gang, hvor vægteren også var i knibe, da ældste klasse havde skrevet et stykke, hvori der forekom, syntes han da, temmelig megen banden og tvetydigheder. Stykket handlede om danske sofolk, der går i land i Kina og der kommer i slagsmål med kinesere og til sidst med

politiet, hvorefter de havner på stationen; men forinden de går i land, holder kaptajnen en formaningsstale til gutterne, sunget på melodien »Fra London og til Dover«, og ét af versene, som forargede Vægteren, lyder således:

»Da vi ind til Hongkong gik
og på murene øje fik,

da vi så gik fra bord,

si'r kaptajnen disse ord:

Manne, pas på I inte klemmer

for hårdt på disse kinesiske lemmer,

men skulle det ske, så sørg for at

I alle tager ordentlig fat«.

I dag ville vist ingen finde på at hæfte sig synderligt ved dette, man hører jo både i radio og i revyer ganske artige udtalelser og tvetydige ting, der nok kan få det til at gibe i én, men man må stadig huske, at dengang, og særlig på skolen, var man dydens vogtere, velanstændighedens forkæmpere, der var så snæversynede, at de ikke forstod, hvor grænsen for deres egen velanstændighed skulle ligge.

Jeg har omtalt de fire fastboende lærere, de to første gifte, de to andre ugifte, men vi havde også en oldfrue, hvorunder hele det forplejningsmæssige sorterede. Hun var et strålende, kærligt menneske, den eneste kvinde vi på skolen kom i berøring med, men til gengæld var hun som en mor, der forstod hvordan og hvorfor drenge i vor alder tænkte og talte, som vi gjorde, og hun har mange gange trøstet, men også irrettesat en dreng, der var kommet i vanskeligheder. Hun var ugift, men havde en ældre, lille, hvid silkepuddel, som hun for det meste bar under armen, og når vi stod i en flok omkring hende, morede det os at nappe den i halen, så den gøede, uden at hun kunne opdage, hvem der var synderen.¹⁵

Frk. D. Hartwich var Opfostringshusets eneste kvindelige ansatte. Hun fik stillingen som oldfrue og økonomi i 1892 og forstod at give drengene den omsorg, de så stærkt savnede. (Foto fra Skorpeskolen – på den yderste pynt)

Aldrig har jeg hørt, at hun af den grund skældte os ud, men et kærtligt blik fra hende var nok til at vi følte os skamfulde og selv holdt justits, hvis der var en, der ikke kunne holde sig i skindet. Tirsdag og fredag var obligatoriske stoppedage, hvor vi af hende selv og den faste medhjælperse fik undervisning i at stoppe vore strømper (vore numre var syet i skafterne), men kontrollen af, hvordan det var gjort, foregik hos den vagthavende lærer, der altid havde en vis evne til at bore en finger igennem et eller andet sted, selv om vi viste ham stopningerne flere gange, og hver gang var det om igen, indtil man så det eftertragtede kryds på listen.

Man kan nok forstå vor ivrighed for at blive så hurtigt færdig som mulig, når man skulle ned at spille bold eller top, og derfor blev jeg klar over, at der gik alt for megen kostbar tid tabt, når jeg bare trak nogle tråde på kryds og tværs over de steder, der var tyndslidte, og så fik strømperne kasseret flere gange. Hvis strømperne var meget medtagne flere steder, pattede jeg et stoppeunderlag ind under og lavede én stor stopning over forfoden og to over hele hælen.

Jeg kom ganske vist ikke ned at lege den dag, men jeg opnåede den triumf, at der ikke var noget med at stikke den væmmelige finger igennem på det mest utænkelige sted; jeg sparede mig selv for de mange gange, jeg havde lidt skuffelser og spildt tid med at stå i kø, før end det blev min tur, og nu var jeg en af de første, der styrtede ned i gården næste gang, det var stoppedag.

Må jeg have lov til at sige, at oldfruen beundrede mine stopninger og roste mig til læreren, men min søde mor skal nu alligevel have æren, for ikke alene lærte hun mig at stoppe pænt, men hun lærte mig en anden god ting, som kom mig til gode i mit lange liv. Hun sagde: »Husk! Man kan ikke se, hvor længe du har været om at gøre en ting, men man kan se, hvordan du har gjort det«.

Thor og Pebermanden

Vi havde tre lærere, der ikke boede på skolen, men kom og underviste os i gymnastik, sang og syning. Lad mig begynde med sangpædagogen, der ud over det, at han lærte os at synge trestemmige sange, der »tog keglere«, når vi »oprådede«, ellers ikke havde noget med os at gøre. Da jeg havde en meget lys stemme, sang jeg melodistemmen selv i ældste klasse, og det melodiske i en vemodig sang kunne godt få tåren frem, mens Bjørneborgernes March på min moders modersmål [svensk] kunne få mig til at føle mig solidarisk med dem, der marcherede af sted dengang under de slidte faner.

C. Thorstensen, der tidligere havde været ansat i marinen, ledede i årene 1885-1915 med militærisk disciplin gymnastik- og danseundervisningen for Opføstringsbusets drenge. (Foto fra Jens Marton: Personligheder fra sunde Dage ved Det kgl. Opføstringsbus, 1920)

Det var intet under, at vi havde ry for at være Københavns raskeste og kvikkeste skoleungdom, for der var en beständig træning i gymnastik, én time hver dag og to timer i træk to gange om ugen fra kl. fire til kl. seks eller, som det nu hedder, fra kl. 16-18,

Vor gymnastiklærer, vi kalder ham for nemheds skyld »Thor«,¹⁶ var en overgymnastiklærer og overkanonér i marinen, en bredskuldret, undersætsig mand med store, gråhvide bakkenbatter, lidt mavesvært, men med en tordenstemme, der ikke tillod nogen tvivl om, hvad meningen var. Det var nu altid spændende, hvad humør han var i, når han kom, for stod det højt, var han fuld af løjet, gik let hen over forberedende, stående øvelser og lod os straks få redskaberne, dvs. hesten, trapez m.m. frem, der var mere interessante for os, og sparede ham for at stå og kommandere to timer i træk. Vi mærkede straks, når det modsatte var tilfældet, for så kunne vi belave os på en stroppetur, så der bagefter ikke var en tør travl på os, og mange havde adskillige striber efter slag af »Pebermanden«, som han kaldte sit torturinstrument.

Han og jeg var vældig fine venner, og jeg har kun én gang fået smagt »Pebermanden« i de fire år, jeg var på skolen, men det var ikke for gymnastik, men for en i hans øjne grov overtrædelse, som jeg skal berette om senere. Han var meget stolt af mig, der som en af de mindste på skolen, i de to sidste klasser var nr. 1 i gymnastik af 100 drenge, og jeg må tilstå, at også jeg havde en rem af huden, når han trods »Pebermandens« hjælp ikke kunne forhindre, at de langbenede drenge blev hængende på den forreste ende af hesten, så råbte »Carl Peder, kom her og vis dem, hvordan man springer på langs over hesten med samlede ben«.

Det er egentlig ikke let at skrive om sig selv, det ville jeg hellere end gerne lade andre gøre, så kunne jeg ikke blive beskyldt for at prale, men når man lige undtager spring, har i gymnastik en lille mange fordele, hvis der er nok af mod og kræfter, frem for de lange og tunge. Jeg kunne i højdespring springe min egen højde, og de langbenede kunne selvfølgelig

komme langt højere, men i spring på hesten uden springbræt og særlig hovedspring på langs, hvor selveste »Thor« altid tog imod, var jeg suveræn. Klædredskaberne bestod af en glat stang og tre tykke tove, og den fulde endte øvelse bestod i at gå alene i hænderne op ad stangen, hænge i én arm i stangen og uden benenes hjælp skifte over i de tre tove, for derefter stadig med strakte ben og vrist at gå ned i bøjedede arme. Det var noget, der gav armkræfter og selvtillid til at gøre sit yderste i den kappestrid om førerstillingen, der altid vil være mellem sunde og raske drenge.

Det viser sig også ganske naturligt på legepladserne, at der hurtig skabes kontakt og faste »teams« til de forskellige sportsgrene og lege blandt de kammerater, der ved en dygtig indsats i gymnastiksalen har fået opøvet hurtighed, præcision og beherskelse af muskler, frem for dem der holdt sig tilbage, når der skulle gøres en virkelig indsats.

Når jeg dvæler så gerne ved minderne om gymnastiksalen, er det særlig ringene, jeg var så glad for, og når det var min tur, optog jeg altid dem så længe, jeg endnu havde kræfter til at gøre en øvelse uvidende om, at jeg senere i livet skulle få god gavn og øvelse under hylende orkaner, højt til vejrs over et frådende hav, ubesværet at bevæge mig i rignen. De korte ben, gode armkræfter og en god portion dristighed var afgjort årsag til stor misundelse blandt de ellers dygtige gymnaster med de lange ben, når de stod og så mig hænge i ringtovene oppe under loftet og lave balance eller tværsstillinger med strakte arme.

Nu kommer den rosin i pølseenden, som jeg lovede at omtale senere, og den har jeg med fortsat gemt til sidst, for der skal jo være en slange i paradiset, men også, hvis der af det foregående skulle være opstået noget i retning af en dårlig smag i munden, så hurtigst muligt at se at få den fjernet med denne lille pille.

De seks bedste drenge af de to ældste klasser havde frivilligt meldt sig som tropsførere for de to yngste klasser, men på den betingelse, at de skulle være fri for de forberedende øvelser og kun vise, hvordan øvelserne skulle udføres på de forskellige redskaber. Dette i sig selv betød et stort offer fra vor side, da vor knapt tilmålte fritid til leg blev endnu mindre og ligeledes, at nu havde vi hele ugen 22 timer og 2 x 3 timer gymnastik i træk i modsætning til før, da vi havde 1 time hver dag og kun 2 x 2 timer om ugen. Mens de forberedende øvelser stod på, måtte vi sidde i madrasserne til smidighedsøvelserne, der var stablet op i den bageste ende af gymnastiksalen, men for at udfylde tiden, havde vi taget et spil kort med, og rimeligvis har vi været for højroastede i vores iver for at tage stikkene hjem, for vi blev pludselig afbrudt af den kendte, uheldsvarslen-

tordenstemme: »Hva' fanden laver I der? Carl Peder, hent Pebermanden.« Han var fuldstændig gået amok og slog som en bersærk, hvor han kunne ramme os over vores tynde skjorter og ditto lærredsbukser, ja der var nogen, som havde store striber på brystet, så vi i vor naivitet troede, at det var slagene, der var gået igennem fra ryggen.

Det siger sig selv, at vi ikke stillede mere som tropsførere, og vi holdt sammen i at vise en kølig reservation, gjorde vores øvelser som sædvanlig, men tydelig uden interesse og smil, der altid havde gjort timerne til en leg. Dette var ganske uhørt på den tid, og det skulle han (»Fanden gale ham«) nok få kureret os for, mente han, ved at strøppe os igennem hele timen uden hvil. Han havde vist ikke tænkt sig, at denne metode først og fremmest gik ud over de ganske uskyldige, der i forvejen havde svært nok ved at følge med og nu var så udkørte og trætte, at de simpelthen opgav at røre sig, når han skreg og hamrede løs med »Pebermanden«. Denne uregelmæssighed i rækkerne, gråden og den rædselsslagne flugt rundt i salen, når han nærmede sig, kunne selvfølgelig ikke oprette roen og disciplinen, førend han havde sat »Pebermanden« på plads og dæmpet kommandotonen betydeligt; men det tog sin tid, inden han havde genoprettet det, som han havde slået i stykker.

Han var ellers altid all right og dygtig til at begejstre os til at yde vort bedste, men havde han fået nogle »Rommere«, inden han kom, var han altid i dårligt humør, og da skulle han altid vise sin overlegenhed med »Pebermanden« og strøppeture.

Bedre gik det, når han kom i følge med en noget mindre, men endnu tykkere underofficer fra Marinen, der med sin violin under armen skulle undervise os i danseøvelser. Fra begyndelsen af december og til slutningen af februar havde vi undervisning i dans i stedet for gymnastik, og jeg kan ikke huske, at »Pebermanden« nogen sinde har været fremme i den tid. Det var en morsom tid og tilmed hyggelig, når de to tykke basser kom i løftet stemning, havde så meget at sludre om, mens den lille tykke spillemand på sin klapstol morede sig, så øjnene kun blev til to streger, når han uden noder filede løs på fiolen.

Det var en grundig undervisning, vi fik, og for hver dans skulle »Thor« nok passe på, at der blev udført den fuldendte inklinasjon og »damen« fulgt prænt på plads med et buk. Han lagde stor vægt på den korrekte optræden under dansen, den ranke ryg og fodstillingen, når dansen skulle begynde, men også »husken« blev taget i brug, f.eks. i de fleste turdans, særlig den rigtige opstilling af parrene i 5. tur i Lancier og variationerne i Francaisen. De to ældste klasser lærte at danse den smukke ridderlige skjolddans, som

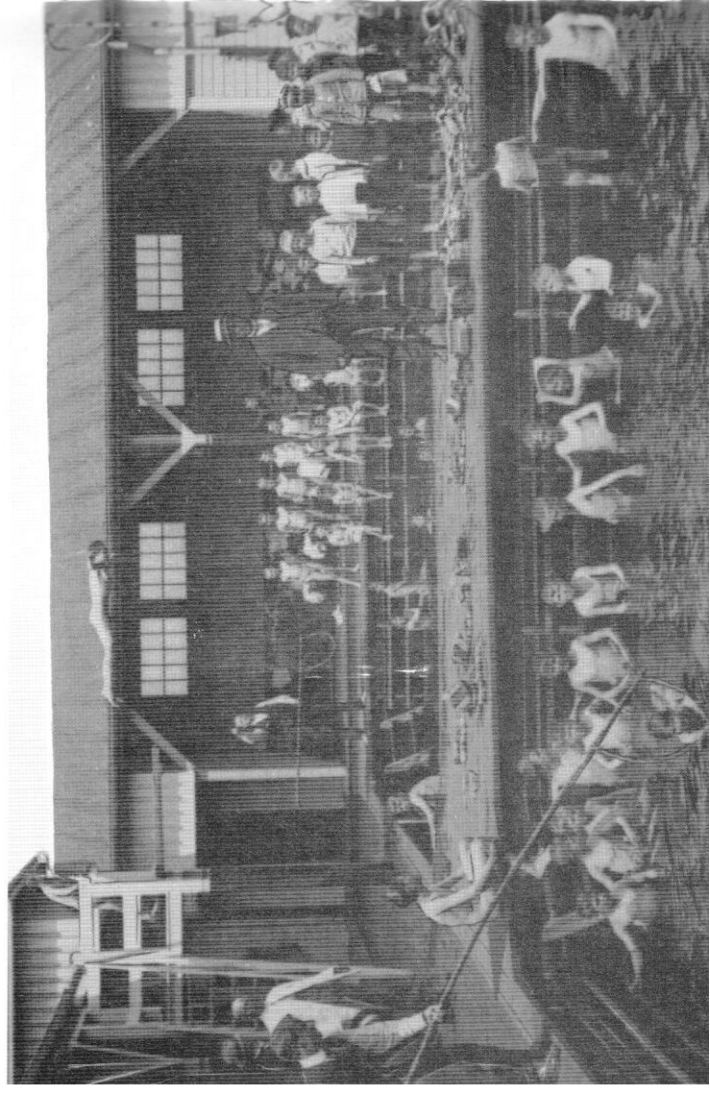
jeg aldrig har set danset andre steder, og som vi traf forberedelser til længe for afdansningsballet, hvor den blev opført for alle elevernes pårørende.

Hjelmene og bryspladerne lavede vi af tegnepapir, beklædte dem med sølv- eller guldpapir og dekorerede figurer af glanspapir, løver, draget o.l. alt efter hver drengs personlige evner og smag. Kårder med hæfter var af spansktrøt, mens skjoldene blev savet ud af tykt pap med løvsav, og her var et bredt felt, hvor fantasien rigtig kunne tumle sig frit lige fra de gamle danske adelsskjolde, forskellige rigsvåben, til selvfabrikerede fantasidyr.

Hele vinteren var borde og bænke i legesalen optaget af elever, som savede og klistrede, men når det gjaldt om at tegne, kunne det godt stå en halv snes drenge omkring min plads og vente på, at jeg bare lige skulle slå de streger, som de kunne klippe efter, og på den konto fik jeg mange gange mærke en hånd under bordet med bestikkelse i form af »lef«, som det hed på »Skorper-sproget«, for at jeg skulle tage vedkommendes tegning først.

På første sal lige over trappen var malet det københavnske byvåben i farver; det valgte jeg som skjoldmærke det første år, og det sidste år, jeg

For at styrke drengenes fysiske sundhed og selvdisciplin benyttede Opføstringsburet ligesom byens andre skoler de søbade, der var anlagt i baneområdet. Her er det søbadeanstalten i Gasværksbønnen, hvor drenge fra Vesterbro får svømmeundervisning. (Billedet tilhører Arbejdermuseet og Arbejderbevægelsens Bibliotek og Arkiv)

skulle [have] danset skjolddans, havde jeg lavet det danske rigsvåben med hermclinskåben på skjoldet uden at ane, at det skulle jeg ikke få fornøjelsen af at slå på; men det er atter en af disse »rosiner«, som skal få sin forklaring på et senere tidspunkt.

Der er endnu en begivenhed, som jeg mindes både med stolthed og glæde; det var, når hele skolen marcherede daglig om sommeren ud til soldaternes badeanstalt, senere til Helgoland, da frihavnen blev anlagt. Tidligere i mine erindringer har jeg jo fortalt om den skræk, jeg følte blot ved at gå ud ad broen, når jeg vidste, at jeg skulle smides i vandet, og jeg skal ikke nægte, at nu var det mere angsten for at stå som en pjalt i kammeraternes øjne, der fik mig til at vove springet på hovedet ud i det dybe bassin.

Jeg havde selvfølgelig korksele på, og en dreng fra ældste klasse gik med rebet fra selen i hånden og underviste mig i svømmetagene. Nu var jeg glad for vandet, fik efter nogle dages forløb byttet korksele om med en »slapsel«, dvs. kun et lærredsbælte, men stadig med reb i, indtil jeg kunne aflægge prøven i frisvømning bassinet rundt, og ingen af kammeraterne anede noget om de tanталuskvaler, jeg havde været igennem den første tid. Jeg tænker på, at dersom »Thor« havde kunnet læse mine tanker, da jeg første gang skulle springe, så havde han leet ad mig, og jeg var sikkert dalet flere grader i hans gunst.

Skolen har jeg at takke, blandt mange andre gode ting også, dette, at jeg fik kærlighed til vandet og blev frisvømmer, som bestod i, at to rækker drenge stilledes op lige overfor hinanden, sprang ud, svømmede under vandet indtil de fandt modparten, det vendte ryggen til, og lod sig bjærge ind til trappen.

I ældste klasse sprang jeg fra vippen og kunne som nr. 1. i gymnastik gå uden for rækkerne og dirigere skolen på dens march gennem gaderne, hvor vi lavede op med vore sange som f.eks. »Hvis du der ved hanen rører«. Der var den pudsighed ved denne sang, at den yngste klasse havde fået det til »En student ved hanen rører«, til stor morskab for os andre.

Carl Vilhelm får et tilbud

Den tredje lærer, som ikke boede på skolen, var vores tegnelærer, en gammel skaldet mand, langt over de 80, og som derfor rystede noget på hænderne.¹⁷ Det vakte derfor nogen undertrykt munterhed, da han var blevet irriteret engang i timen over vores trang til at sludre trods gentagne advarsler, at han pludselig råbte med sin rystende gammelmandsstemme: »Jeg slår kun sjældent drenge, men når jeg slår, så slår jeg satans hårdt«.

Det blev dog kun ved truslen og et meget lille dask i nakken på en dreng, når han kom og så hans tegnepapir sort som jorden og med tykke, sorte, skæve streger og et fuldkommen forrykt perspektiv.

Jeg elskede at tegne. Det faldt mig så naturligt let at fuldende en tegning i timen foruden de tegninger, der blev stukket hen til mig for at rettes, når den »gamle« ikke så det, og det var ikke svært. Denne gamle lærer havde vi kun i halvandet år fra jeg kom på skolen, hvorefter vi fik Vægterens søn, der som student virkede ung og frisk og ikke sparede sig nogen anstrengelser for at finde emner til at tegne.

Jeg havde tegnet alle fortegningerne, vi havde, både tavlerne, gibbs-figurerne og kombinationer af træklodder, men så hentede han Vægterens høje hat, køkkenredskaber, kobberkedler, dukkemøbler osv., og de sidste tegninger, jeg tegnede i ældste klasse var to billedskærerarbejder, en oval aske med halmabrikker og en rund tobaksdåse på tre ben. Det var mig en sand fryd at forme de runde bløde skygger, og det har sikkert virket som en god reklame for den nybakte tegnelærer, når de andre lærere, undtagen Vægteren, roste mig for mine arbejder.

Til afgangseksamen var flere af mine tegninger ophængt på den sorte tavle, og efter at borgmesteren og de andre honoratiøres havde inspiceret skolen og elevernes eksamenresultater, fik jeg på lærernes vegne af »Rasmus« tilbud om, at skolen ville bekoste min uddannelse til arkitekt, hvis jeg ville gå tre år i muretlære. I betænkningstiden vaskede jeg mellem tre alternativer, nemlig: Min ulyst til at gå i muretlære, min eneste lyst, at gå til søs, og så min mors kongstanke, at jeg skulle gå i smedelære og læse til maskinist, der i halvfemserne ikke var til at veje op mod guld, og dermed imødekomme mit ønske om at komme til søs. Min gymnastiklærer havde også et ønske for min fremtid på grund af mine evner, som man mente, ville komme mig til gode på Marinens underofficersskole, men dette sidste forslag ville mor absolut ikke høre tale om, da der på daværende tidspunkt

Den aldrende skibskonstruktor Fr. Alstrup var tegnelærer for Opføstringshusets drenge i mere end en menneskealder, fra 1845 til 1893. (Foto: Jens Marton: Personligheder fra suundne Dage ved Det kgl. Opføstringshus, 1920)

netop blandt eleverne der havde fundet et selvmord sted, endda en meget kendt mands søn.

Smedelæren var for mig en frygtelig tanke, dels fordi jeg ikke kunne tænke mig altid hele mit liv at være henvist til at gå i sort, svedt og laset tøj, som jeg havde set smedene i de mange værksteder rundt om i byen, hvor røgen fra esserne indhyllede alt og alle, så man kun kunne se det glødende jern, hvor gnisterne fløj fra. Det tilfredsstillende heller ikke mig, at mor så stærkt fremhævede min udsigt netop ad denne vej at komme ud at sejle, hun vidste jo ikke, at sejle og sejle er to ting, for jeg ville være rigtig sømand og ikke gå nede ved en varm og fedtet maskine under dækket. Jeg tryglede om at komme ud at sejle, men mor havde allerede sørget for en læreplads til mig, så jeg havde blot at overbringe dette videre til skolen og sige nej tak for deres venlige tilbud.

Mange gange har jeg bittert fortrudt, at jeg ikke tog imod det favorable tilbud fra skolen; jeg kunne jo med skolens hjælp have krydset mors planer, da skolen havde ret til at bestemme over mig, indtil jeg var fyldt 18 år. Men dengang havde jeg kun ét ønske, og det var at komme uden for denne institutions rækkevidde, hvor jeg havde fældet så mange tårer, og fra Vægterens side altid mærket hans kulde, fordi jeg var en fattig dreng og min mor en fattig kone.

Er det ikke at overdrive, vil mange sige? Nej, det så jeg tydeligt de få gange, når mor var derude, når der var gudstjeneste o.l.; da var det kun en vag hilsen i et kort øjeblik til mor, mens han bukkede og skræbede og konverserede de velhavende elevens forældre, der flutte i tøjet og med høje stillinger kunne betale for deres poders ophold.

Der var vel ikke noget at sige til, at jeg, efter den lange adskillelse fra mit fattige, men dog kære barndomshjem, valgte dette i stedet for at være under Vægterens tilsyn, og jeg gik stadig med det lønlige håb, når lejlighed gaves, at komme til søs.

Veteranen på skrædderloftet

Der var endnu en fjerde lærer uden ophold på skolen, hvis kærlighed til mig jeg altid vil mindes med taknemmelighed, da jeg tilbragte mange timer alene sammen med ham oppe på skrædderværkstedet. Han var skræddermester, syede alt vort tøj og lærte os at sy »sutteskø« og lappe bukser, mens de mere viderekomme fik lov til at staffere for og sy knapper i de nye uniformer, alt mens vi måtte synge af hjertens lyst, men endelig ikke snakke sammen, det talte han ikke.¹⁸

Oluf Christensen, der også blev kaldt Mester, ledede fra 1866 til 1904 Opføstringshusets skrædderværksted. Hos ham fandt Carl Vilhelm et tilflugtssted, når hverdagen blev for barsk. (Foto: Jens Marton: Personligheder fra sunde Dage ved Det kgl. Opføstringshus, 1920)

Vi sad oppe på et langt skrædderbord, 25 drenge ad gangen med benene over kors, som rigtige skræddere bruger at gøre, men opdagede han, at forbuddet ikke blev overholdt, rejste han sig lige så forsigtigt, uden at nogen mærkede noget usædvanligt, gik lidt rundt for at kigge på de forskellige sytøj indtil han kom i nærheden af »sludrebøtterne«, som han kaldte dem, hvorefter han uventet med alenstokken, som han holdt skjult under diplomatrakken, langede nogle stykker ud, så længe han kunne få ram på dem, inden de skyndsomt fik trukket sig uden for rækkevidde.

Der blev altid et vældig sjov og grin, når de sidste slag ikke ramte de flygtende, men havnede i kludebunkerne på bordet eller over benet på en nærværd siddende, men ganske uskyldig kammerat, og mester var den, der lo mest smørret, når ikke det lykkedes at overrumple synderne. Derfor blev vi stadig mere og mere vagtsomme over for mesters bevægelse og forsvandt i tide, inden han fik udført sit forehavende. Mester var jovial smilende, gik hen på sin plads, som alt var tilgivet, når drengene igen sad pænt på deres pladser. Men mester glemte ikke, og der skulle nok komme en lejlighed, hvor han triumferende og lattervækkende fangede de skyldige.

Lad mig forsøge at tegne et billede af denne stovte, 65-årige veteran fra treårskrigen 1848-50, der som frivillig, kun 18 år gammel, deltog i krigen, og hvorfra han gerne fortalte om sine oplevelser, når vi pressede ham stærkt og sang flerstemmigt for ham. I mine øjne var han køn, rigtig som man forestiller sig en hyggelig, smilende julemand af den gode gammeldags type og ikke som de nymodens fastelavnsmasker med vat-skæg og gummistøvler. Ansigtet var indrammet af et stort, hvidt, sølv-glansfuldt hår, der stod som et brus omkring hans hoved, tillige med et lige så hvidt og vildt skæg langt ned ad halsen og under hagen, der var glatbarberet og gav ham udseende som en vesterhavsfisker, en vestjysk missionsmand eller en patriark. Munden var temmelig bred, og næsen som en rigtig julemands næse skal være, formet som en kartoffel eller en

frikadelle, det kommer ud på ét. Men det lune, politiske og godmodige blik i øjnene, der altid smilte, har sikkert været et farligt våben i kampen om pigehejterne i de sejrbegejstrede år, da han vendte hjem fra krigen.

Hjemme havde jeg lært at stoppe og sy, så jeg blev ret hurtigt habil til at staffere for og ærmefører, der for mester betød megen tidsbesparelse især i den periode, hvor han havde travlt med at få konfirmationstøjet færdig til tiden. Mange dejlige stykker pålægsmad, navnlig frikadellemad med fedt, fik jeg, når jeg i fritimerne sad med ham alene og stafferede, mens han underholdt mig med morsomme historier, og der udviklede sig efterhånden et sådant tillidsforhold mellem os, at vi mere betragtede os som bedstefar og barnebarn end som lærer og elev.

Det var som en oase, hvor der var trykthed og frihed hos et kærligt menneske, der trøstede og opmuntrede mig, når alt omkring mig syntes så sørgeligt trist, at jeg godt kunne tænke mig at stikke af fra det hele. Det første vi blev beordret til, da vi kom på skolen, var at sy vore lommer til i det civile tøj, som vi mødte i; der var ingen lommer i skolens uniformer, kun én indvendig i trøjen, men jeg var så glad for disse, at jeg søgte at trække tiden ud så længe som muligt, indtil mester tabte tålmodigheden og spurgte, hvorfor jeg ikke havde fået dem syet sammen endnu? Jeg turde jo ikke sige den virkelige årsag, og så kom jeg med den dårlige undskyldning, at mor havde sagt, de lommer måtte jeg gerne beholde, de skulle ikke syes sammen. Jeg kan endnu se ham le og more sig over min naivitet, og hver gang han så mig siden, kaldte han mig altid for »mor har sagt«, men jeg behøver vist næppe at tilføje, hvordan det gik med lommerne?

En af »skørperne« ses sammen med Opføstringshusets førstelærer Hans Rolsted og Mester fra skrædderværkstedet.

Foto: Jens Marton: Personligheder fra sunde Dage ved Det kgl. Opføstringshus, 1920)

»Pjarder«

Der er endnu to voksne, som havde et mindre »job«, den ene var skomageren, der kom hver mandag for at efterse, om vore sko trængte til reparation, eventuelt tage mål til nye sko; men afhentningen af de reparerede sko besørgede en af eleverne fra ældste klasse hver lørdag aften.

Den anden var vor fastboende portner, der var meget nævenyttig til at lukke porten søndag aften præcis kl. 9, ligesom han havde sin fornøjelse i at samle så mange drenge sammen som mulig for at kunne aflevere dem, som kom for sent, hvilket betød 1 time tidligere hjem fra orlov første gang og flere timer, hvis det gentog sig, selv om drengen havde hånden på døgrebet, når »Pjarder« drejede nøglen rundt. Han var så ravyisk, at han var næsten uforståelig, og der var gået sport iblandt os i at drille og irritere ham på alle måder ved at gemme hans gadekost, når han var ude at feje, og så stå og le og svare ham på »jysk«, mens han forgæves rendte rundt.¹⁹

Vi skaffede ham også »lidt« ekstra arbejde med at feje fliserne fra gaden gennem forhaven hen til portalen ved »uforvarende« at sparke godt med grus hen over dem, men det, der kunne ærgre ham allermost, var, når mange drenge havde aftalt med korte mellemrum at stille nede ved hans dør og få ham til at udlevere læder og blå søm til at reparere vores træsko med. Det tog megen af hans tid og særlig, når vi legede Tordenskjoldssoldater med ham, uden at han var i stand til at genkende os. Det kan måske lyde lidt næsvist, men hvis vi skal sammenligne ham med mester, der havde meget mere med os at gøre, og aldrig kunne komme ud i lignende situationer, mon så ikke »Pjarder« selv havde været ude om det?

Er der ikke også noget paradoksal i dette, når man ser, hvordan drenge flokkes om og kan gøre, hvad det skal være for en lærer, mens de samme drenge afskyr, ja hader en anden? Personligt tror jeg ikke, at det er drengene, der på dette punkt er forskellige, men derimod lærerne, enten det så skyldes deres manglende evner som pædagoger eller deres temperament. En ting skal der nu til, og det er forstående kærlighed.

Skoledagen

Jeg har nu omtalt beboerne på denne kostskole, der selv efter datidens forhold var uhyre streng i sine opdragelsesmidler, men det skal siges til dens ros, at de elever som udgik derfra, havde ikke alene fået al den boglige viden, der kunne kræves, men hvad der var lige så vigtigt, en fast karakter, der havde lært at lystre og en disciplineret holdning, så der var altid stor efterspørgsel efter drenge til lærepladser, og mange store mænd i betroede

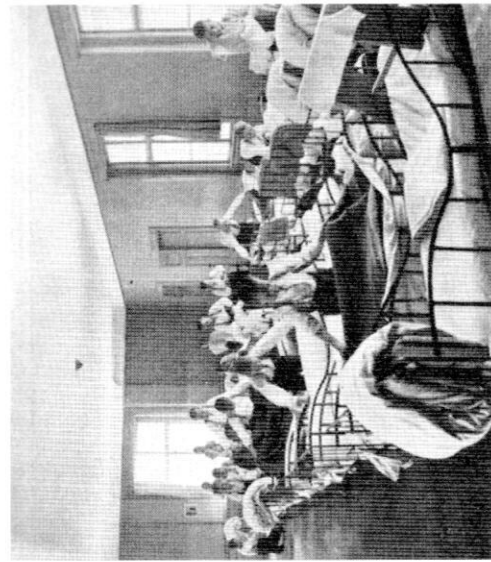
stillinger er udgået derfra. Bag ordet »Skorp« har der altid ligget en reel værdi.

Lad mig da fortælle, hvordan livet levedes ud i hverdagen, de fire år skoletiden varede. Der var to store sovesale med 50 senge i fire rækker på hver, og i det ene hjørne var med spanske vægge indrettet et soveværelse til de to ugifte lærere, »Slagteren« og »Pinden«.²⁰ Det var strengt forbudt at snakke, efter at der var sagt godnat til os af den vagthavende lærer, når han havde skruet gasbluset ned (det var før de elektriske lampers tid). Det forhindrede os dog ikke i at slås med hovedpuderne, når vi troede at læreren var nede på sovesalen på første sal for at sige godnat, og da var det ikke rart at stå i bar skjorte på bare ben, når læreren ubemærket var kommet op og stod i døren ud til trappen! Helleri måtte han afgøre »uheldet« med det samme end at den rare søndagstur kom i færezonen.

Hele året kl. 06.30 blev vi vækket af en kraftig elektrisk klokke, som den vagthavende lærer satte i gang og da gjaldt det om at få det rigtige ben ud af sengen og ikke blive liggende, til læreren kom tilbage, efter at han havde været nede for at vække dem på den anden sovesal. Det var en ganske bestemt måde, vi skulle rede seng på; ikke en eneste lille fold på underlagnet blev upåtaget, overlignet og de to uldtrapper lagt glat sammen i tre dele på langs, igen bøjet sammen på midten og slået op over jernsengens benende, så sengenes ensartede udseende lignede fire rækker soldater til parade. Det var mange punkter på dagen, hvor søn-dagsudgangen kunne blive afkortet, og her så tidligt på morgenen var der allerede et par stykker.

Langs hele den bageste væg var der en vaskerække, og her gjaldt det om at komme hurtigt hen og sikre sig en plads, børste tænder, smøge skjorten ned til bæltstedet og med koldt vand vaske både hoved og overkrop, for der var ikke megen tid, når vi skulle stille op til morgensang nede i legestuen præcis kl. 07.00. Der stod vi så i en firkant, flankeret af de fire klasser, med den vagthavende lærer i det ene hjørne, og en dreng fra ældste klasse på skift til at bede »Fader vor«.

En forsanger, også fra ældste klasse, valgte en morgensang, som vi kunne udenad, og derefter gik vi lige ind til morgenbordet, hver klasse sit bord, hvor den dreng, der blev nr. 1. i klassen til eksamen, sad ved bordenden indtil næste års eksamen. Denne ærpost havde jeg i tredje klasse til stor ærgrelse for Vægteren, der ikke kunne forhindre dette, men hvert år fratog han mig den præmie, som alle lærerne personligt havde indstillet mig til, og som mine årskarakterer berettigede mig til, skønt Mester og »Thor« gjorde alt, hvad de kunne for at ændre denne afgørelse.

En tidlig morgen i Opfostringshuset. Jernsengene på de store sovesale skulle renses omhyggeligt efter ganske bestemte forskrifter.

(Foto fra S.N. Holck: *Det kgl. Opfostringshus 1903-1928*)

Morgenmaden bestod af rugbrødsskiver, ikke under 2 cm, mens endeskiverne, som var mest eftertragtede, godt kunne nå op på de 4 cm, og dertil fik vi mælk, om vinteren varm, om sommeren kold, men pålæg og hvedebrød fik vi aldrig. Efter morgenbordet havde vi ca. 10 minutter til vores rådhed, og kl. 07.30 samledes vi i klasserne til en halv times overlæsning. Undervisningen varede fra kl. 8 til 10, hvor vi i frikvarteret fik serveret de sædvanlige tykke klemmer med fedt og hvidtøl, så mere spartansk kunne det vel ikke være. Klokkeren ringede det til middag, og maden bestod altid af to retter vel tillavet og alt, hvad vi kunne spise. Da vi aldrig fik pålæg, fandt vi på at gemme frikadellerne på en stoppenål oppe under bordpladen til aftensmaden, men vi tog os ikke i agt for, at oldfruens lille hund havde lugtet sig frem til disse og ædt dem. Det var en af årsagerne til, at der var nogen, der hævnedes sig på den ved at trække den i halen, når lejlighed gaves.

Hver dag i ugen havde vi efter middagen vore bestemte arbejder at udføre. Mandag børstede vi sko, tirsdag og fredag stoppede vi strømper, onsdag og torsdag børstede vi vore forskellige sæt tøj, bankede madrasserne eller havde oprydning i vore »skrin«, dvs. at hver elev havde i legesnuen et lille rum ud fra den ene væg til opbevaring af sine private ejendele. Alle disse arbejder kunne man ikke snyde sig fra, for de blev alle kontrolleret og krydset af på en liste, men vi havde jo en særlig interesse i at blive så hurtigt færdige som mulig for at komme ned at lege, thi allerede kl. 4. skulle vi være i klasserne til overlæsning. Havde man haft 5,0 i gennemsnitskarakter ved den månedlige opgørelse, havde man

lov til at afbryde læsningen kl. 5. og gå ned at lege, men de andre måtte blive til kl. 6 og for dem blev der ingen leg, da der skulle spises til aften kl. 6. Atter de samme tykke margarineklemmer og tynd the og bagefejer en times gymnastik, for at der ikke skulle sætte sig for meget fedt fast på sidebenene. Når vi skulle synge lovsang og være i seng kl. 9, er det selvsagt indlysende, at der ikke blev megen fritid til overs, og endnu mindre for os, der frivilligt stillede som tropførere for de mindre klasser.

For en udenforstående ville det have været et kosteligt syn at se os drenge samlede i den store legestue. De »stille i landet« siddende rundt om på bænke med næserne dybt begravede i *Ivanhoe*, Ingemanns romaner, Kaptajn Maryatt osv, mens de »trættes« lå udstrakte og sov med hovedet hvilende på de læsendes lår. Det var lige noget for de »energiske« til at lave sjov med, og to drenge var nok, idet de dog først måtte sikre sig den læsendes tavshed. Først blev der lavet et papirkrammerhus, smurt dekstrin på kanten, sat på den sovendes næse, efter først med de blå som fra »Pjarder« [at have] sømmet ofrets bukser fast i banken nede ved skoene. Nu skulle det gå hurtigt. Den ene »aktivist« med en fidibus op på ryggen af den anden for at tænde den ved gasblusset,²¹ hen og antænde krammerhuset på næsen af den sovende, der blev vækket og troede, at huset brændte, men i stedet for at flygte kun blev hængende i buksene.

At den ene af de sammensvorne stod på vagt henne ved døren, var en nødvendighed, for den »spøg« blev brugt mange gange uden at blive opdaget, lykkeligtvis.

En anden spøg, som »aktivisterne« også fandt på, blev som regel meget hurtigere opdaget. Legestuen var rammen om alle drengenes interesser, og én af dem var at samle på frimærker, en hobby der greb så stærkt, at alt hvad der skete uden for den lille cirkel på gulvet, hvor de lå med deres mærker foran sig, var dem ganske uvedkommende. Nu startede »aktivisterne« en »tag fat«, men først havde de smurt dekstrin under »suttiskoene«, og mens nogen skubbede et par drenge over på samlerne, sprang andre ind på frimærkerne og forsvandt skyndsomt. Når samlerne endelig fik rede på sig selv efter et sådant angreb, opdagede de straks lumskertierne, og nu begyndte dem vilde jagt, der dog sikkert aldrig skaffede de mærker tilbage, der sad under »suttiskoene«.

Alle stridigheder drengene imellem blev altid afgjort ved regulær kamp på næverne under ivrigt opsyn af de andre drenge, men da der var et strengt forbud mod al slagsmål, blev afgørelsen helst foretaget om aftenen nede i gården, når det var mørkt og ensomt. Ingen dreng med respekt for

sig selv undslod sig for at kæmpe, selv om han på forhånd vidste, at han ville hente sig et nederlag. Man kunne også være »sfjender«, og det betød, at man fuldstændig afbrød al forbindelse og samtale, ja altid fjernede sig så langt mulig fra hinanden, hvad der ikke altid var lige let, hvis man samtidig kom til at stå foran en lærer, men kunne to hold drenge med magt få »sfjenderne« slæbt sammen, så de kom til at berøre hinanden og helst med hånden, så var forbandelsen brudt og forsoningen atter tilvejebragt.

Det er utroligt, hvad drenge i 10-14 års alderen kan finde på af spiller og gale streger, og det var kun den knapt tilmålte fritid, der begrænsede deres udførelse. Der var altid nogen, der var ferme til at støbe kugler, og atter andre der blev brugt til at skyde dem ud, og jeg hørte så udpræget til de sidste, der hoppede på limpinden uden at tænke på følgerne, så helt uden skyld var jeg jo ikke i, at Vægteren altid havde en »knag« til at hænge sin »hat« på; dog man kan også gøre et skarn uret.

Vægterens blommetræ

Vægteren var meget interesseret og stolt af sine frugttræer og særlig et blommetræ, der var så tungt belæst med store blå blomster, at det havde været nødvendigt at understøtte grenene med flere stivere. Så sker det en mørk, regnfuld aften, at træet var fuldstændig raseret, grene brækket af, og fuldt af nedtrampede fødder omkring på et stort stykke af haven. At Vægteren fnyste og rasede over at se den vandalisme, forstår jeg så udmærket, og værre blev det, da alle munde var lukket, ingen vidste noget, og ingen meldte sig. At sladre om hinanden var den største og nedrigste forbrydelse blandt os drenge, koste hvad det ville, og for den dreng, der i dette særlige alvorlige tilfælde havde sladret af skole, da havde opholdet på skolen for al fremtid været et helvede.

Nu begyndte den kollektive afstraffelse efter »herrefolkets« kendte metode, og jeg var selvskeven til at lægge for, for det var jo givet, at jeg måtte have været med og kendte mine medskyldige. Vægteren lagde ikke fingrene imellem, mens han kynisk svang den lange, tykke »Konfirmand-Erik« først over min bagdel, men det var sikkert for lidt for mig, for derefter gennempryglede han mig over ryggen, så jeg til sidst lå ned på gulvet og var for udmattet til at holde mig oprejst. Jeg havde ikke anelse om, hvem der havde været med, så hvem skulle jeg have angivet?

Det minder mig i dag om heksejagten under Christian den fjerde. Jeg kunne nævne numrene på flere af kammeraterne, der blev torteret efter mig, men ikke én fik Vægteren held med sig, nej, jeg tror, at han begyndte at indse, at han var kørt træt i en blindgyde, og derfor blev der

givet ordre til, at hele skolen skulle holdes indespærret alle søndage, indtil de skyldige havde meldt sig. Det skete også tre søndage i træk, og man kan jo tænke sig, hvordan ånden har været i de tre uger; men her havde Vægteren alligevel forregnet sig, for nu kom forældrene ind i billedet med voldsomme protester, og her over for måtte han blønde kapitulere, og nu var der ingen, der sørgede med ham over hans blommetræ. Men hadet var han, så længe vi var på skolen, og regnet for en lykkel, når han stod og prædikede til gudstjenesterne med sin tykke mave frem i kjolesættet.

Vægteren og »Rasmus« havde hver deres haver, der tillige med skolebygningen og gymnastiksalen omkredsede den store legegård med »Rundbænktræet« i midten. Disse haver stødte op til store gartnerier og frugtplantager, da der på den tid slet ikke var bygget helt ned til havnen eller rettere sagt de mægtige sten, der lå i vandet, hvor nu Frihavnen ligger. Nogle drenge i min klasse havde fundet ud af at løse nogle tremmer ind til disse herligheder af store, men umodne pærer, og i ly af mørket om efteråret var det mange, efterhånden som det blev kendt, der forsynede sig med al den frugt, der kunne puttes inden for skjorten og anbringes i deres »skrin« i legestuen.

Nu skulle uheldet indtræffe, at der en af dagene skulle være eftersyn, og frugten var ikke nær spist op, så det var ikke småting, den vagthavende lærer blev præsenteret for, men til alt held var det »Pinden«. Her var gode råd dyre og alt kunne nemt have været rullet op, da et lyst hoved kom med den forløsende sætning, at det var frugt, han havde fået tilsendt fra sin moster i Kalundborg. Den var klar, men jeg var ærlig talt bange og lovede mig selv, at jeg ville ikke mere med til »Kalundborg«.

Seks uger på landet

I sommerferiens 6 uger var alle 100 drenge på landet over hele Danmark, og der var dengang efterspørgsel efter at få en dreng fra skolen, da de var velopdragne og ikke kræsne. Det havde heller ikke været godt for den dreng, hvis der fra bønderne var kommet klager. Jeg var alle de 4 år, jeg var på skolen, på en stor proprietærgård, *Lønningegården*, mellem Ringsted og Gyrtstinge, nærmest det sidste, hos to elskelige, gamle mennesker og en voksen søn på 35 år. Jeg husker tydelig den første gang, jeg steg ud på Ringsted banegård og så mig om med min lille tojsæk under armen, at en meget stor mand med et langt hvidt skæg og en hvid panamahat kom hen og sagde til mig »Hov, min lille ven, du skal vist tilhøre os, skal du ikke?«

Da jeg havde bukket og hilst, fulgte jeg med ud til en lille en-spændervogn forspændt en lyskerød følhoppe, og i luntetrav kørte vi først

til købmand Rørby i Ringsted, alt mens »Manden« ustandseligt spurgte mig ud om skolen, som han var meget stolt af. Jeg havde endnu ikke fået uniform, men havde mit civile tøj på, og som kravebryst havde jeg Christian den fjerdes navnetræk med en krone broderet oven over med blåt garn på hvid bund. Dette navnetræk var han meget stolt over og hvor vi end kom hen, pegede han altid på det og sagde »Kan I selv se, han tilhører Det kongelige Opfostringshus«, og det gav jo igen anledning til en længere forklaring, da ingen havde nogen anelse om, hvad det var for noget.

Når jeg her skriver om mine oplevelser, kan jeg ikke lade være med at sammenligne situationen, da jeg som syvårig stod midt om natten på Ulfborg station.²² Man skal have oplevet atmosfæren og duften i sådan en gammel storkøbmands forretning, for da »Manden« var kørt ind gennem en stor port og holdt i gården, kom endnu en ældre mand »springende« på store træsko over de toppede brosten, hilste og sludrede som en gammel bekendt, tog linerne [tømmen] og satte en trappesige til, for at »Manden« kunne komme lempelig ned fra vognen. Jeg var selvfølgelig straks det stående samtaleemne, og det gentog sig ligeledes, da jeg blev præsenteret for selve købmanden, og da hentydningen til det kongelige på kraven atter var repeteret af »Manden«, syntes jeg, at jeg lige som var løftet op på et lidt højere plan, og det blev ikke mindre, da jeg blev bænket inde i den »private«, hvor der var et hav af »basser«, kaffe og mange søde sager, noget som jeg aldrig før i mit liv havde oplevet.

Mens der blev handlet og skrevet op (det var jo ikke lidt, »Manden« skulle have med hjem), kom den gratis tobakskasse frem, og det var heller ikke småting, der forsvandt ned i det store pibebehov med hjortene på. Det var en god indledning, men da Andersens på *Lønningegården* og købmand Rørby i Ringsted var særlig gode bekendte, kom jeg med på mange dejlige skovture, der dengang foregik med de bedste fyrige plage, som sønnen her på gården havde stort besvær med at tøjle, når en af dem stod lige på bagbenene. Jeg syntes, det var vældig sjovt, men fruene skreg og var bange.

Det var et lille sidespring, så jeg fortsætter med turen fra købmand Rørby den ca. 10 km lange vej hjem til det ukendte, hvor jeg skulle tilbringe så mange ufortrødelige lykkelige dage til gensidig glæde. »Manden« var utværlig med spørgsmål, men jeg hørte med særlig lydhørhed, når vi kom forbi herregårde og andre interessante steder, indtil endelig den store firlængede hvide gård med den store haves høje træer kunne ses på lang afstand.

I'ra hovedvejen førte en lang allé op til gården, og hovedet måtte jeg dreje i alle retninger, mens jeg beundrede de mægtige afstande, som »Manden« med piskens forklarede hørte til gården. Det var middag, da vi holdt der, og solen strålede, som ville den være med til at gøre mit første møde med alle de rare mennesker og al den herlighed til en stor festdag. Fruen, en lille, strilig, mild og venlig dame med en sort og hvid blondkappe, trykkede mig kærligt ind til sit bryst, strøg mig over håret og bød mig velkommen. Jeg var så glad, så jeg havde tåret i øjnene, og tog mig først rigtigt sammen, da fru'en sagde noget om, at der var da ikke noget at være ked af; nu kunne jeg gå over i kammeret, som jeg skulle dele sammen med sønnen, vaske mine hænder, for så skulle vi spise til middag.

Her sad jeg nu og spiste sammen med herskabet, mens folkene havde deres egen spisestue på den anden side af det store køkken, og da jeg var vant til fra skolen, at der blev bedt bordbøn, ventede jeg lidt, men det blev der altså ikke her som i Jylland. Så megen venlighed var ikke det, jeg var vant til, og de rare mennesker har sikkert ikke anet, hvilke værddier og minder de gav mig, som skulle blive en kostelig skat for hele livet.

Det var en herlig tid for mejemaskine og al anden mekanisering, og jeg kunne færdes over alt, spise alle de bær, jeg ville, særlig et stort spansk morelkirsebærtræ holdt jeg meget af at færdes i. Kun skulle jeg holde mig langt væk fra alt, hvad der hed ler- og mergelgrave. Den eneste, der ikke tog vel imod mig, mødte jeg straks, da jeg kom ud i den mægtige have, og jeg styrtede ud der fra og ind til fru'en, som gav sig til at le hjerteligt, da jeg fortalte, at en stor sort fugl var faret på mig.

»Nå, ikke andet« sagde fru'en, »så skal jeg følge med derud og gøre dig gode venner med min dejlige kalkunske præmiehane«, hvad vi nu aldrig blev, før end jeg fandt ud ad at sætte mig i respekt ved at gå lige løs på den med hævet hånd og en kæp. Der blev opdrættet mange kalkunske høner, og dem havde jeg rigtigt ondt af, for de var så blide, klukkede så ynkeligt, og deres forkuede udtryk antog jeg stammede fra den væmmelige klodsede hane, der stod længe og stampede oppe på ryggen af de rare høns. Jeg syntes, den var en rigtig tyran, og jeg måtte mange gange tage mod til mig for at befri den stakkels høne. Denne min misforståede humanistiske indstilling kan jeg straks berolige mine læsere med, fortog sig hurtigt eftersom jeg kom mere i kontakt med livet på landet, som jeg uden forudgående forudsætninger for at forstå, så pludselig var dumpet ud i. Men jeg må dog i sandhedens navn tilstå, at denne hane – alle dens nødvendige funktioner til trods – altid havde »skindet« imod sig.

Det var måske min lidt stolte drengesjæl, der var blevet ydmyget, da jeg løb fra den, fordi jeg var blevet bange, der var den egentlige årsag til, at jeg gjorde den til et studium for at finde ud af, hvor mange fejl jeg kunne finde hos den, den skulle latterliggøres. Det ville føre for vidt at komme ind på alle disse, og derfor skal jeg blot lige nævne et par af de mest iøjnefaldende: Uhyggelig umusikalsk, idet den for en hvilken som helst lyd – selv et vognhjul der skurede i gruset – blev helt hysterisk og udstødte nogen uartikulerede halslyde, der kunne minde om en diabolisk latter af Mefistofeles, men karrig var den ikke, for det kunne jeg få den til så tit, det skulle være. En skønhedsåbenbaring var den heller ikke, dertil var det nøgne hoved og halsen med de blege, rød-blå vortede hudfolder og den dinglede hudlap over næbbet nærmest af udseende som en gråb, og dertil var den en stor kujon, hvilket jeg også fik afluret den.

Den mest ophøjede værdighed følte den sikkert, når den havde slået halen op som et hjul, mens hoved og hals lå bagovert lænet i de rejste ryggyfer for at gøre indtryk på alle os dødelige; da kunne der pludselig komme nogle sprunstige ryk i kalorius, så svingferene i vingerne skræbde i gruset, når han tog nogle små chassétrin; dog skulle der ikke mere til, end at en af gårdens hunde kom forbi, så faldt straks hele herligheden, mens han udstødte nogle lyde, som råbte han om hjælp. Min antipati mod den har dog aldrig medført, at jeg har været ond ved den; jeg undgik den bare, for der var meget andet, som fangede min interesse.

Børnebørn var der jo ingen af, for sønnen var ikke engang forlovet. Det blev han forst det tredje år, jeg var der, så jeg måtte underholde mig selv, når jeg ikke var med karlene, pigerne og især den gamle røgter rundt omkring på de udstrakte marker. Røgteren fortjener et helt kapitel for sig selv, og det har Charlottenborg-udstilleren, maleren Kórnerup, også forevigt, da jeg på udstillingen så det billede, som han malede, da han ferierede det den sommer.

Som en skygge fulgte jeg Anders, og jeg var ham også til lidt hjælp, når han skulle trække ca. 40 køer til mergelgravene for at vande dem. Han tog altid fire ad gangen, og jeg kunne trække tre, når de da ikke var alt for kontrære, så der sparede jo den gamle for mange trin. Atter her mødte mig en hændelse, som kom bogstavelig »bag på mig«, men som jeg senere nok skulle tage mig i agt for. Jeg havde jo nok lagt mærke til, at en ko sprang op på ryggen af dem, jeg trak med, men det skete der ikke noget mærkeligt ved, for når den ko, det gik ud over, så begyndte at spæne, så kunne den anden på de to ben ikke følge med i »racets«, men faldt af. Da jeg efter vandingen så står og skal slå tojrpælen i, springer den minsandten op på

ryggen af mig, så jeg trillede rundt, men kom klar af uhyret. Siden skulle jeg nok passe på ikke at have dyrene bage, men foran mig.

På fløjene stod altid to mægtige tyre; dem kom jeg ikke i nærheden af, men jeg kan endnu se disse imponerende stærke kolosser troligt vandre i hælene på denne lille krogede mand uden at ane, hvilken magt de besad. Der var også flere kobbel får, der var så sky, når jeg var i nærheden, at den gamle mand havde sit hyr med at holde dem. Her havde jeg også en af disse uundgælige hændelser, man lærer af, men som ikke er morsomme, mens de står på.

Jeg slentrede en dag ude i marken for at følges med karlene, når de skulle spænde fra redskaberne og ride hestene hjem for at vandes; det elskede jeg, og jeg havde min yndlingshest, en dejlig, rund, sort hoppe, som altid beredvilligt blev overladt mig. Pludselig ser jeg den store vædder med de smukke horn komme mig lidt rask i møde. Jeg troede, den var til at tale med og ville kløs bag øret, men før jeg fik tænkt mig om, gav den mig et puf, så jeg trillede rundt. Den var heller ikke sportsman-like, der tog hensyn til en modstander, der lå ned, og ikke at optage kampen før modstanderen er på benene igen, for aldrig så snart den så mig dreje mig, før den på mig igen, og den lagde skam ikke »fingrene« imellem. Heldigvis løb der en lille grøft ikke ret langt derfra, hvor jeg lå, og mellem de to angreb skyndte jeg mig at vælte mig derned, og da jeg først var klar over, at bæstret havde tabt lysten, lå jeg faktisk og drillede den.

Den lod til at have god tid, for den blev stående eller gik nogle få skridt frem og tilbage, alt imens den stirrede på mig med sine udfordrende hvasse øjne med de lodrette pupiller; men jeg lod mig ikke provokere, jeg holdt mig på måtten, for jeg vidste, at karlene havde set, hvad der foregik, og snart ville komme mig til hjælp. Ak, den ene tort følger på den anden; nok var jeg befriet, men nu var tiden forpasset på grund af mit »møde« med vædderen, for karlen sad på »min« hest, den sorte, og så måtte jeg tage til takke med den hvide, der hed *Grane*. Ved fælles hjælp kom jeg op at sidde og fik tøjret, og vi red til mergelgraven.

Det var middagstid. Solen kunne uindretet gløde fra en skyfri himmel, så luften var fuld af myriader af insekter, der gjorde fluer og bremses særlig blodtørstige. Min hest drak længe og nød mergelgravens kølige vand, så jeg syntes, det var ganske i sin orden, at den ville sparke lidt med forbenene i vandet, så jeg forstod ikke karlens advarende tilråb om at dreje hesten hurtigt op ad vandet, med det resultat, at den ganske roligt lagde sig ned på siden for at bade uden at tage hensyn til, hvordan jeg kunne undgå at komme ind under den. Min sunde sans sagde mig ikke at springe af til

den side, hvor dyret lå og sprallede med benene, men på den anden side måtte jeg skynde mig at komme væk, inden den væltede sig ned over mig, dog var karlen allerede styrtet til og (havde) fået fat i tøjret og begyndt at trække hesten i land, men jeg havde besvær nok med at vade gennem dybt mudder for at komme i land og få rent tøj på.

Det siger sig selv, at jeg aldrig red på *Grane* mere, og den uvidende »københavner« lerte efterhånden fiduserne ved landmandslivet af de mange fejltagelser, jeg måtte igennem.

Når jeg nu så mange år efter bliver mindet om den vidunderlige, lykkelige barndomstid på landet, især ved at skrive om den, så forstår jeg først til fulde at vurdere og værdsætte, hvilke værdier og hvilken lykke det var for mig at opleve, og så forstår jeg også hvilken skuffelse, det må være for de mange små drengesjæle, når de sidste ferietog er rullet bort, og de står tilbage uden kammeraterne og de herlige oplevelser. Tænk hvilket liv for en dreng i alderen 10 til 14 år i seks af sommerens bedste uger ikke at skulle tænke på skole eller lektielæsning, væk fra de strenge lærere, uden pligter, lege dagen lang med alt det nye i omgivelser, som en dreng fra storbyens stenbro intet aner om.

Billederne på væggen i klasseværelserne til brug for anskuelsesundervisningen om bondens liv og virke blev meget mere levende, fordi man selv havde oplevet det og set det og meget mere med egne øjne. Dagen kunne ikke blive lang nok, og jeg var meget ked af, at sønnen, som jeg delte værelse med, stadig »glemte« at vække mig om morgenen, så jeg skammede mig, når jeg sommetider først kom ind til morgenmaden kl. 10 om formiddagen.

Store hjemmebagte sigtebrødsskiver med rigtig smør og al den søde mælk, jeg kunne hælde i mig, skulle nok sætte runde og røde kinder, og det skete mange gange, at Anders af fru'en fik besked på at kontrollere min vagt.

Min fortrøllede ven var røgrøten Anders, som jeg hurtigt fandt, og for mine tjenester fik jeg af og til en stump af hans smalskrå, hvilket ingen måtte se, men som jeg kunne bruge i flere dage, og derfor har vel ingen kunnet lugte noget, når kraften efterhånden var opbrugt. Anders røg ikke, men til gengæld fik jeg af karlene om aftenen, når jeg havde sunget for dem i karlekammeret, lov til at smage deres halvlange piber med den grove tobak i de store hoveder. Ved ni-tiden kaldte fru'en gerne på mig, at jeg skulle gå i seng, og derfor har dette måske nok været årsagen til at bevare hemmeligheden om min tobakshungers tilfredsstillelse. Eller var det bevidstheden om at være en rask dreng blandt voksne karle, der havde lært mig at spytte langspyt og ryge stor pibe uden at »brække« sig?

Selvfølgelig var det kun lejlighedsvis, at jeg kunne slå mig ned hos folkene, for der kom mange fremmede til proprietæren, ligesom vi også blev inviteret meget ud, og jeg var mange gange lidt benovet og flov, når »Manden« roste den fortræffelige skole og de velopdragne, dygtige drenge den fostrede, og så måtte jeg tage fat og fortælle om skolens historie og om dens indstiftelse, mens alle øjne og opmærksomhed samlede sig om min ringe personlighed.

Som jeg før lige har nævnt, var skovturene med købmand Rørby fra Ringsted noget af det herligste, man kunne tænke sig. Der var mange forberedelser, som gik forud, for de forstod at gøre det festligt for deres gæster.

Krebsegilde og drengeløjer

Et par nætter forinden var Anders og jeg ude at fange krebs i mergelgravene, og det var noget, der kunne holde mig vågen. Fangstredskaberne var meget primitive: Et jerntøndebånd, ca. 30 cm, overspændt med en sække-las, ophængt i en »hanefod« og fastgjort til en lang stang. Nogle flækkede karusser var bundet på sækkelærredet, og så skulle det blot sænkes ned på bunden et kort stykke tid, mens krebsene fik tid til at sætte sig godt til rette. Ved hjælp af stangen løftede man forsigtig, men ikke for langsomt, op af vandet, og selv om det var bælggravende mørkt, kunne jeg straks se de sorte dyr sidde rykt ved siden af hinanden og holde fast i de endnu ikke fortrædede karusser. Ret længe skulle man nu ikke stå og glæde sig over fangsten, men skynde sig med at lande det inde på græsset, hvor der straks begyndte at blive et voldsomt røre, når dyrene for baglæns alle kompassets streger rundt. Jeg sprang rundt med en mulepose til at stoppe dem i, inden de gemte sig for langt væk, men det var Anders, der med sine tykke barkede fingre ubekymret tog dem og puttede dem ned i posen. Han viste mig, at jeg bare skulle tage dem fast om kroppen lige bagved de oprakte kløer, men det var kun de meget små, jeg dristede mig til at tage og stritte ud i vandet igen; de store havde jeg alt for meget respekt for, når jeg så dem bide en pind over i stedet for min finger.

Jeg undrede mig altid over, at Anders kunne rode rundt imellem dem, når posen var fuld, uden at blive bidt, og ser ham endnu for mig, når han rigtig kluklo og viste et par sorte tandstumper, mens han opfordrede mig til at prøve lykken uden held.

Det var et festligt syn at se disse bunker af røde dyr ude i de grønne omgivelser, og så kunne man spise lige så mange, man kunne orke. Lystigheden steg, mens der blev spist og drukket, og der sluttedes altid af med

champagne, hvor også jeg fik et glas, skønt fruén uden held pro-testerede af angst for, at jeg skulle blive beruset. Det kunne hun nu godt have sparet sig, for jeg syntes bare, det smagte som en god sodavand med brus på; men jeg holdt af det.

Enten var det herréns eller fruéns søster, der var gift med ejeren af Hvalsø Hotel, og dem besøgte vi også sammen med købmand Rørby's. Da vi kom igennem Haraldsted skov, benyttede de straks lejligheden til at prøve mig i danmarkshistorien om drabet på Knud Lavard, som jeg sagtens kunne klare dengang. I dag kunne jeg ikke gøre rede for enkelthederne; der kom andet og mere vigtige ting til, der skulle huskes.

Lige op til gården lå et yndigt gadekær, hvor masser af ænder og gæs sejlede rundt, men de måtte skam dele med mig, for det varede ikke længe, så jeg havde mange skibe og havne forskellige steder, som jeg syntes var mit bedste legetøj, når jeg både gav skibene navne og inddelte lande og have. Jeg husker engang, vi havde kørt hø ind, hvorledes gårdens to hunde fór rundt efter mus, der hvor stakkene havde stået, at også jeg fangede en lille markmus, som jeg satte ud at sejle med et af mine største skibe. Det var morsomt at se for mig, måske ikke for musen, at se den klatre helt op i masten, mens den sejlede fra den ene verdensdel over til den anden, og hver gang den skulle lande, vendte jeg med en lang pind skuden rundt.

Jeg blev kaldt ind til middag, og for at fortsætte sejladsen efter mid-dagen bandt jeg en snor om det ene bagben på musen og gjorde den fast på en lille udkigshøj ude i haven, for jeg turde jo ikke vise den frem inde i gården. Min forbavelse var grænseløs, da jeg kommer ud og ser snoren uden musen, men så blev jeg så meget klogete, og det blev jeg såmænd med det samme ligesom de, der sad og gloede på Columbus, der viste, hvorledes et æg kan stå.

Et andet yndet legetøj var et ringspil, som bestod af tre stk. fire cm's jernringe ophængt i en lang snor. På en af de store popler var anbragt en krog, og nu gjaldt det om at svinge ringene i snoren således, at de svippede op på krogen i træet. Tre slag kunne altså give ni points. Der stod jeg mange timer og øvede mig, så jeg til sidst kunne score flere points end de fleste andre.

Der var dengang i begyndelsen af halvfemserne ikke mange adspredelser for ungdommen, for arbejdstiden var lang og fritiden kort, men det handlede dog, at karle og piger fra nabogårdene samlede hos os, og så gik dansen lystigt på hosesokker på grønjorden til tonerne fra trækharmonikaerne. Herren og fruén overværede aldrig disse sammenkomster; de lindrede bare lidt på vinduerne ud til haven for at høre

musikken, men jeg tog ivrig del i dansens glæder og klarede mig godt, syntes jeg da, med at svinge de buttede bondepiger. Der var jo bare det, at jeg kendte ikke de særprægede danse: sekstur, toppede høne osv., men det varede ikke længe, før jeg havde lært dem, og det var altid på det mest spændende tidspunkt, når klokken var blevet så mange, at jeg blev kaldt ind og skulle i seng.

Et andet træk, jeg mindes fra den lykkelige tid, var om aftenen, når pigerne ved nittiden havde fyraften, var vaskede og havde redt deres lange hår, at de inviterede mig ind på deres kammer, hvor jeg måtte synge mine københavnerviser for dem, og til gengæld lærte deres vemodige og sørgelige kærlighedssange, f.eks.: »Det var i året 1839, jeg drog til København ind til kongens tjeneste...« eller »En vise vil jeg skrive alt fra min ungdomstid...« og mange andre, som jeg ikke husker mere, men fælles for dem alle var, at de var rystende sentimentale, og at alle endte med den ulykkeligste kærlighedstragedie; man behøver bare at tænke på Jensigne, Jørgen og Samsø!

Ja, vi sang og havde mange gange tårer i øjnene, når de ulykkelige piger var ofre (det var aldrig mænd, der blev bedraget) for kyniske føre-riske og bedrageriske mænd, og jeg husker, hvorledes det netop ramte »Storpi-gen«, at hendes kærester slog op med hende, og at hun tog det sig så nær, at hun lå til sengs i to dage, mens fruén lod hende ligge af frygt for, at hun skulle drukne sig.

De lykkelige dage fik jo en ende, og afskeden var altid fugtig, selv om fruén og jeg blev trøstet med, at jeg jo kom igen til næste sommer, og derfor tror jeg, det vil være rigtigst at fortsætte med feriebesøgene.

Det andet år, jeg holdt sommerferie der, var jeg jo bedre kendt, og da var der antaget en 14-årig tjenestedreng, Jens, som jeg hurtigt blev gode venner med. Min gode ven, Anders, måtte nu dele mig med Jens, og da Jens engang skulle røjle tørv nede i mosen, fik jeg lov til at være med på den betingelse, at jeg holdt mig væk fra alle vandhuller, selv om jeg så gedder og andre fisk »slå« i vandet.

Løftet om 1 øre for hver røjle, jeg lavede, lokkede nok i første gang, men interessen svækkedes hurtigt, da jeg så, hvor lidt det blev til i forhold til den tid, det tog, og da Jens og jeg havde så meget at snakke om, lå vi så dejligt der i solskinet på græsset, mens vi af og til så efter »Manden«, at han ikke skulle overraske os. Vi må have været langt inde i vore samtaler, da »Manden« overraskede os i at ligge på ryggen, en stilling som ikke egner sig særlig til at røjle tørv i, og han ville da bare meddele os, at nu var det middag, så vi kunne gå hjem og spise. Slukøret gik vi hjem, og der

skete ikke andet, end at jeg fik besked om ikke at gå ned i mosen efter middagen.

Det var den eneste pinlige situation i alle de fire år, jeg var der. Havde han så endda bare skældt ud, men det, at han ingenting sagde, det brændte desto mere i min samvittighed. Det efterlod heller ikke noget skår i det hjertelige forhold, der var mellem fru en og mig, og det var ikke så få gange, jeg løb den lange vej – fem kilometer – op til købmanden i Gyrstinge efter en eller anden ting, som fru en netop stod og manglede, ligesom det også var mit »job« daglig for- og eftermiddag at bringe mad, øl og brandevin ud til folkene i marken. Jeg var altid velkommen, for det var lutter gode sager, jeg bragte med: Fedtemad med røget lammelår, hjemmelavet rullepølse og ditto ost, et anker øl og et mindre med brandevin, som de alle satte munden til og drak af.

Karlene drillede pigerne, når disse med forklædet tørrede »tuden« godt af, efter at en karl havde drukket. »Lad dog være med det, det er li'e så godt som et kys, og det går du jo heller ikke ellers af vejen for Marie«. Jeg forstod nu godt nok, at de gjorde det, for der var blandt andet fem gamle husmand med stort skæg, som brugte skrå, og når de lo, så man kun nogle sorte tandstumper, alt andet end hygiejnisk selv på den tid. Mig havde de en særlig forkærlighed for at drille, om ikke andet så med den kalkunske hane, der kom i så mange varianter, at vittighederne til sidst blev så fladtrykte, at ingen mere lo ad dem. Selv har jeg altid haft nemt til at replicere og finde den komiske side hos folk, og det satte altid humøret et par strøger op, når det lykkedes mig at føre krigen over i min modstanders lejr.

Det var store arealer med svar rug, der skulle høstes, og maskinerne var endnu ikke rigtig kommet frem, i hvert fald ville manden ikke have det »skidt«. Det var nu det sidste år, han sagde det, for året efter havde han købt en slåmaskine, og det sidste år, 1894, jeg var der, fik han mejemaskine. Enten han nu havde måttet bøje sig for fremskridtet, syntes han bedst om den gammeldags metode med håndkraft, og det var nu også kønt at se høstfolkene, lige mange mænd og kvinder, komme vandrede med deres leer og river over skuldrene, mens de spøjte og lo.

Manden med det store, hvide skæg, høj og bred, hvid hat, skjortærmer (også hvide), franske træsko og en tyk stok med buet håndtag førte sin »hær« an som en jovial general. Forrest gik sonnen og gårdens to karle, dernæst tre faste husmænd, der boede i huse med 8 skæpper jord til tilhørende gården. Som regel to eller tre lejede mænd foruden alle pigerne, én til at tage »fra« for hver karl, der mejede. Gårdens to hunde og så mig

fulgte med som det »tynde øk« til lidt underholdning, hver gang styrken kom til enden af stykket, hvor de hvæssede leerne og derpå travede tilbage til stedet, hvor de begyndte at meje.

Det var et hårdt arbejde den lange dag fra kl. 6 om morgenen til kl. 9 om aftenen, og det var en stor koncert, de opførte inde i laden, når de lå på rad i halmen og hvilede de trætte lemmer 1 time. Også jeg forsøgte et par gange at ligge og slappe af, men når så koncerten begyndte med dertil prusten som en blæsebælg, der taber luften, så skyndte jeg mig ud i haven og fyldte min hue med ribs eller stikkelsbær, som jeg delte med Jens.

Det var meget morsomt disse høstdage, men der er altid en slange i paradiset, og hos mig viste den sig, når vi kom hjem fra marken, så måtte jeg stå og trække slibestenen for husmændene, til jeg var hamrende træt i armene. De kunne også finde på at drille mig ved at trykke unødigt hårdt på deres gamle tyndslidte leer, men det modvirkede jeg bare med at dreje ganske langsomt, så holdt det op af sig selv.

I 1892, det andet år jeg var på *Lønningegården*, kom kunstmaler og Charlottenborg-udstilller Kørnerup for at feriere, og nu var det ham, der fangede min interesse, særlig fordi jeg sammen med ham måtte få lov til at bade i merelgraven. Han var en høj, flot, yngre mand, der på sine lange ben ikke havde meget besvær med at fange mig for at dukke mig, hvad han syntes var vældig sjovt. At jeg sprang for livet, var ikke så underligt, for han holdt mig temmelig længe nede under vandet, og hjemme ved bordet morede de sig og lo ad mig.

Ved gården var der en »huggeplads«, hvor Anders i sin »fritid« altid stod og huggede tøjrpæle til ud af bøgetræs-favnestykker, og det var ikke få, der skulle bruges til alle de kreaturer. Også tøjrkollet lavede han, for jernkæder til tøjr og jernpløkker kendtes ikke dengang. Her var det, at Kørnerup malede Anders i arbejde og ligeledes et dejligt billede fra udkigshøjen i haven ud over de skønne kornmarker, som jeg så om efteråret, når vi var på udstillingen på Charlottenborg.

Det tredje år, jeg var der, kom en dreng, Péré de Gentil, søn af skovfogeden i St. Bøgeskov ved Gyrstinge sø, ind i min tilværelse. Han var to år yngre end jeg og gik som sådan to klasser under mig på skolen, men da jeg gik i næstældste klasse, kunne jeg protegere på mange måder, og da vi kom på landet sammen, og »kun« var en mils vej fra hinanden, er det indlysende, at vi ofte besøgte hinanden. Det skal dog straks indrommes, at vi oppe hos ham havde de største muligheder for spændende oplevelser, især når skovfogeden, der var en meget erfaren og morsom mand, tog bossen og gik i skoven med os, ja så løb timerne alt for hurtigt, thi jeg skulle altid være hjemme inden kl. 6.

Père havde to søstre, og præsten i Gyrstinge tre døtre, som jævnlig kom sammen for at bade i den dejlige store Gyrstinge sø. Jeg ved ikke, hvad der gik af ham, men så snart han så alle disse piger samlede, så blev denne sorthårede halve franskmand helt balstyrig, gned sig i hænderne, skar ansigter og grinede så smørret, hvilket også smittede af på mig.

Det er nok muligt, at det ikke var første gang, at han havde lavet dette nummer, og at det var udsigterne til at have en medsammenstvoren der gjorde, at han i ånden så det hele for sit indre øje.

»Nu skal du se«, sagde han, »nu går du bare efter mig, så går vi en stor omvej gennem skoven, så aner pigerne ikke uråd, og så skal vi lave noget sjov med dem«.

Skoven kendte han som sin egen bukselomme, og snart så vi fra en skrænt de fem nymfer hoppe og le ude i den store blå sø. Han har nok ikke været helt sikker på, om jeg uerfarne i sidste øjeblik skulle forpurre det hele, for han dirigerede mig med fingeren på munden ned bag nogle buske, mens han som den listige indianer mavede sig frem til det sted, hvor de luftige klædningsstykker lå, uden at blive opdaget. Tilbagetogtet foregik på samme lydløse måde, og vi sprækkede af grin, da vi krøb højere op i skoven og lagde tøjet. Vi havde lige fået tid til at lægge os i skjul, da en af pigerne råbte op, at tøjet var borte. Nu begyndte de at løbe rundt for at lede efter tøjet, indtil de fik øje på os oppe i skoven og først da de havde hentet det og var krøbet i skjul for at klæde sig på, før vi usete hjem.

De kløede os godt, da de kom hjem, skønt vi bedyrede på det kraftigste, at vi var ganske uskyldige og ikke anede, hvad de talte om. Pères mor skammede os ud, men jeg gik så godt, at skovfogeden vendte sig om og smilede, da han gik. Senere, da vi var alene med ham, betroede han os, hvor alvorligt det ville være for ham, hvis præsten ville klage, og folk fik det at vide, så vi lovede højtideligt ikke at gøre det mere.

Père var dygtig til at lave hyrdefløjter, det lærte jeg, og jeg var specialist i at lave lange piske, der kunne frembringe høje skruld, når man forstod at håndtere dem rigtigt, så vi var altid omgærdet af en masse støj, der så vidt jeg ved, aldrig generede nogen.

Der var mange dyr hos skovfogeden. Et lille rålam, en stor glente, der lavede et farligt griseri inde i et brænderum, de yndigste små dværghøns, der spiste af vore hænder, og vi spillede vel nok øjnene op engang, da skovfogeden efter at have hugget hovedet af en stor hane, smed den op i luften, så den fløj omkring, og jeg havde nær sagt stod på hovedet ustandselig til stor morskab for os knægte.

Det var lykkelige og lærerige år, jeg tilbragte på landet, og det fjerde og sidste år, jeg var der, gik jeg i mit fjortende år, så det var med ekstra sorg, jeg denne gang sagde farvel og tak for uforglemmelige fire år, der aldrig ville komme igen. Jeg fik til min konfirmation et merskums-cigaretrør med ravspids, de var jo gængse dengang, til stor forargelse for Vægteren, der åbnede pakken, blev blussende rød i »bolden«, fordi han netop havde tordnet mod denne »infame uskik« det var, når ufornuftige mennesker sendte den slags til børn.

Jeg genså mit ferie hjem ved et besøg året efter i julen og til nytår. Det var vældig morsomt, for der var mange løjer, som jeg aldrig siden har set, men siden opløste forbindelsen sig aldeles, da jeg kom ud at sejle, og de to gamle mennesker var døde.

Deres kærlighed og godhed for en lille dreng fra storbyens stenbro har jeg altid bevaret som et kært og lysende minde fra min barndoms kun alt for få lykkelige dage.

Vægterens hævn

I 1892-93 gik jeg i 2. klasse, dvs. næstældste klasse, og hele vinteren var vi fuldt optaget af forberedelserne til ballet i marts. De to ældste klasser sled med øvelserne til skjolddansen, og i fritiden skulle der laves skjolde af tykt pap, som kunne tåle at slås på med kårder af spansktrør, ligesom vi lavede brynjær og hjelme med visir til at slå op.

Det havde i de to første klasser altid været et festligt syn at se for os drenge, og nu var det altså første gang, at vi skulle være aktivt med; nu skulle drømmen endelig blive til virkelighed. Hver dreng havde selv valgt sit motiv til skjoldmærke, og jeg havde valgt Københavns byvåben, der var malet i farver over en dør på 1. sal. Det havde jeg god lejlighed til at tegne af og ligeledes, som jeg tidligere har fortalt, at hjælpe dem, der ikke havde så let ved at tegne. Alt var lutter idyl, da der skete noget ganske uforudset, der pludselig kuldkastrerede alle mine skønne drømme.

En dreng, nr. 23, havde af »Rasmus« fået et stulehefte til at føre dag-bog i, men på den betingelse, at læreren af og til skulle have lejlighed til at se, hvorledes den blev ført, egentligt et sjofelt bondefangertrick for en lærer at benytte over for et barn. Så en aften, mens jeg var fuldt optaget af at tegne, kommer nr. 23, der var anføreren (jeg havde nr. 19) hen til mig og spørger, om jeg ikke ville en tur med op i gaderne, bare et øjeblik, vi skulle snart være hjemme igen. Vi plejede at lege sammen, nr. 23, 21, 39 og jeg, så det var ganske naturligt, at de ville have mig med, og som en

god kammerat kunne jeg ikke lide at sige nej, så jeg fik pakket mit papir og tegninger sammen, skønt det kom mig meget ubehjælpeligt.

Det var en regnfuld og mørk aften, så vi kom nemt igennem haverne, over stakittet og op ad Kalkbrænderivej, som den hed dengang, men det var skrupkedeligt og ikke spor spendende. Først henne i gaden så vi en lille dreng, der stod og græd, fordi en stor dreng havde kastet hans hue op på et bagerkringlekilt, men med fælles hjælp og vore træsko havde den lille snart igen sin hue og stak af. Der var skrupkedeligt på gaden, ikke nogen vellykket ide eller tur, så jeg var i hvert fald glad, da vi ubemærket igen var hjemme i den varme legestue.

En dag i »Rasmus« time kommer han i tanker om dagbogen og ønsker at få den at se, og da revnede ballonen med et ordentligt knald, for der stod det jo tydeligt sort på hvidt, at vi fire havde overtrådt et bud, der efter datidens syn på tingene kun kunne sones med døden. Nu blev der røre i andedammen. Forhør var der ingen grund til, der var jo heller ingen mulighed for at komme uden om kendsgerningerne, så straffen skulle eksekveres omgående.

Vægteren svang »Konfirmand-Erik« over ryggen på os alle fire efter tur, og jeg tror, at denne modbydelige slavepisker godtede sig for hvert slag, han slog. Det var jo en »forbrydelse«, der skulle straffes så hårdt, at det kunne virke afskrækkende på hele skolen. Det var den samme opfattelse man havde, når man troede, at forbrydelser ville ophøre, når straffen var hjul og støjle.

Efter denne afstraffelse var vi ikke så lidt deprimerede, ondt som vi havde det, når bare vi rørte et lem, så vi sad stille, forkuede og legede ikke. Nu skulle man tro, at Vægterens blodtørst havde afreageret, men nej, et par dage efter skulle »Rasmus« også straffe, og han slog ikke mindre hårdt end Vægteren. Det sved som ild, de første slag han slog (mærkerne fra første omgang var jo ikke lagt på et par dage), men derefter virkede det på mig, som han slog på noget dødt kød.

Her kan jo enhver tænke frit, hvis man har den mindste følelse over for en forsvarsløs dreng, der ikke engang har en forsvarer, som andre forbrydere i det mindste får tilskikket, men noget sådant havde Vægteren ikke spor af, for nu fulgte det psykiske pres, hvormed han forfulgte os i to år, den sidste tid vi gik på skolen.

Først var det en stadig nedsættelse af os i de andre elevs omdømme, dernæst blev vi nægret udgangstilladelse i flere søndage i træk, og alle ubehagelige jobs, som at tømme urinspandene fra sovesalene m.m. blev tildelt os, stadig for at minde os om, hvad vi var og vedblev at være.

Novemb. 93.
 Mj. 22. 73 paa Hospitallet.
 62 og 64 indlagte i Læseliden.
 Sj. 23.
 N. 24. Korte: 39.
 15 paa Egeboen.
 Mj. 25. 20 koster paa Hospitallet.
 Alle drugens Færd.
 N. 26.
 Sj. 27. 2, 9, 11, 21, 23, 25 og 43 overvaret
 Uorden med Børne.
 45 slukkede for Egeboen Skole bygge
 Almind i Sogeløden omk.
 Opstillingen, see da blev et
 appriet elbø.
 86 fik hele Skolen hil og omme
 sig, da han var Færdig.
 7 og 126 glæde i Jer al store Børne (Født)
 50 dygt.
 19 omhydelig til Forstanders sølge Selvge
 4. 9. af Ulydighed, Føkket og Orsly Ege.
 Løst i det hele.
 33 (Forsangeren) var et stor Føkket Hant
 drugens ved at forrange sin Stemme.
 Sj. 20.

Større og mindre forfølgelser blev siden 1845 noteret i inspektionsbogen, også kaldt den sorte bog.
 Straffeforanstaltningerne blev dog sjældent noteret. Men der kan ikke bærse tvivl om, at Carl
 Vilhelm (nr. 19) stod til pygl, da han den 29. november 1893 af de tilsynsførende anbefales
 til Forstanderens særlige Væbnige p.g. af Ulydighed, Spektakel og daarlig Opførsel i det hele.
 (Oppføringsbulet arkiv, KS-A)

Til sidst blev bageret fyldt til randen, da vi fik den sørgelige meddelelse, at vi ikke kom med til ballet, og dermed al vor møj og arbejde med skjoldene var spildt!

Da grød jeg af arrigskab og lovede mig selv aldrig at glemme dette, så længe jeg levede, for nok var det hårdt, hvad jeg måtte gennemgå inden for dørene, men at jeg også skulle brændemærkes uden for, det kunne jeg ikke bære.

Jeg havde inviteret min baldame, vor husværts datter, som dansede så nydeligt og kunne turdansene, for tredje gang og havde særlig glædet mig til, at hun skulle se mig danse skjolddansen. Over for den familie stod jeg nu som en meget slem dreng. Min ven, Pére, havde min søster Ellen som baldame, som mor kom og hentede kl. 11, når ballet sluttede, men vi fire måtte gå op i seng kl. 6, hvor vi kunne ligge og høre musikken spille op til dans og hele det glade børnekor. Et par af kammeraterne lå og tudede, men jeg har altid haft meget svært ved og reageret voldsomt for store glæder som store sorger, så jeg var så rasende, at jeg ikke engang kunne give mig til at tude. Dette var selv »Rasmus« for meget af det »onde«, for mens drengene og pigerne var til bords i pausen, hvor der blev serveret flækkede surbrød med pålæg, the og senere punch, mens vi måtte undvære alting, så kom han dog og stak en »Fælledvej-granat« i munden på hver af os til at trøste os på.

Vi var spilvågne, da drengene kom op for at gå i seng, men det blev sent, inden der blev hvasket færdigt om alt det, de havde oplevet, skønt lyset var slukket for længst. En trøst i alt det sørgelige var dog kammeraternes medfølelse, og det var ikke sprogløst, der lød om Vægteren, den sadist. De mest raffinerede straffemetoder fandt han på, da han ikke kunne blive ved med at høvle os, ja, man må jo stadig huske, at for hver gang han skulle skifte fra en klasse til en anden, blev hans bøger (religionsbøger, bibel og salmebog) og oven på det hans uundværlige spanskrør, det med sejlgarmsknuderne og størket dekstrin, af duksen båret ind, for han selv indfandt sig og begyndte med sit »Nissebukke«.

Nu fandt han på, at vi fire hver fulde time skulle melde os til den vagthavende lærer, og den »juleleg« varede i to år, resten af vor skoletid, så nu forstår man måske bedre, at jeg sagde nej til tilbuddet om at gå i murerlære. Dette påbud betød, at vi aldrig mere uforstyrret kunne henge os til leg og særlig cricket, fordi de medspillende ikke kunne være tjent med pludselig at stå og mangle os, når vi skulle passe på at holde op så betids, at vi kunne finde hinanden og dernæst opsøge læreren et eller andet sted på skolen, måske oppe i det »private«.

Jo, han var fuld af »initiativ«, som det står så smukt om ham i talen ved hans 25 års jubilæum, og i en sang i samme anledning i 1899 synges der nok så kækt: »Tumlet med en mægtig flok/snart med klap og snart med stok«, men jeg kunne uden overdrivelse omskrive den til »mest med stok«, thi klap har han aldrig ødslet på mig, med mindre hans »Nissebukke« skal forstås som klap?

Efter eksamen og den automatiske oprykning til en højere klasse blev skolens stiftelsesdag, den 29. juli 1753, fejret med fest og præmieuddeling til de dygtigste elever, der var indstillet af lærerne. Skønt mine opførselskarakterer trak meget fra, var dog mine årskarakterer og placering blandt de øverste i klassen, samt – trods alt – indstilling fra flere lærere, således, at jeg var berettiget til præmie; men også det fik Vægteren forpurret. Klasseloteriets trækning besørgedes det første halve år af de seks øverste drenge i ældste klasse. Også den indtrægt mistede jeg, så jeg må vel stå som en meget dårlig dreng, der intet var værd, når man læser om alt det, der overgik mig? Kendsgerningen er dog den, at proprietær Andersen og frue fra *Lønningsgården* forlangte mig til sig alle de fire år og gav mig den bedste anbefaling. Mine lærere, undtagen Vægteren, havde jeg aldrig noget udestående med, og blandt mine kammerater var jeg meget afholdt.

Nu har jeg vist nok tegnet nok på billedet af den person, jeg foragter og helst vil undgå at mindes, og derfor vil jeg skynde mig med at gøre mit ophold på skolen færdig og så kortfattet som muligt, kun må jeg have en tildragelse med fra sidste klasse, hvor jeg var så uheldig også at blive »sorteper«. Det var i vinteren 1894, men da var der heldigvis kun nogle få måneder til, at dørene åbnede sig ud til friheden.

Tilfældet lignede det foregående derved, at jeg netop sad og var optaget af at lave mit skjold til skjolddansen (det danske våben med hermelinskåben), da jeg blev inviteret på noget så spændende som at sidde med lys inde i en snehytte i gården, og der blev jeg budt på en cigar. Det var vældigt sjovt, og vi har sikkert talt højt, indtil den vagthavende lærer nævnte navnene på de stemmer, han kendte, deriblandt mit navn, og bød os at komme ud straks. Her var gode råd dyre, og jeg begyndte straks at fylde munden flere gange med sne for at fjerne tobakslugten. Nu var udgangen lavet så snedigt, at den formede sig som en kanal, der på midten bøjede af til en vinkel på 90 grader, der forhindrede nogen i at se lige ind i hulen, og alt mens vi krøb ud, fyldte vi ny sne i munden. »Pindens«, der som de andre lærere røg lang pipe, var ganske i vildrede, om vi havde røget, men uanset det, at han ikke kunne fange os på det punkt, så var vi alligevel skyldige, da vi havde overtrådt forbuddet mod at være i snehulerne om aftenen, for at vi ikke skulle blive forkølede.

Jeg troede ikke, at der skulle komme noget stort nummer ud af det, men Vægteren, som havde sin snude alle vegne og som så, at jeg var med på »holderen«, skulle også lugte os i halsen uden held til at hænge os ud, da vi selvfølgelig holdt vejret så meget som muligt. Naturligvis nægtede vi alle samstemmende, at vi havde røget, men så hentede den snu vægter to af sine døtre, jeg tror hun hed Inger, den voksne, og så den søde, lille »tingest«, der var 13 år ligesom jeg. Der stod man og vidste ikke, om man var købt eller solgt, men mon de ikke har set ind i mine bedende, angste øjne og fattet medlidenhed med os, for de sagde samstemmigt: »Nej, papa, det tror jeg ikke«, og jeg kunne have sagt: »Åh Gud, velsigne jer begge to, der reddede I mig for den »trippevals«.

Den lykkelige varede ikke ret længe, for hovedmanden, skønt han slet ikke havde været med i snehulen, kom netop hjem fra skomager Wöhr på Fælledvejen med drengenes reparerede sko, og hvem andre end Vægteren var på tærne og bad ham være så venlig at komme ind på kontoret, førend vi havde haft lejlighed til at informere kammeraten. Efter drengens senere udtalelser havde vægteren frækt stukket den løgn, at vi andre havde bekendt, så manglede bare ham, og så bekendte han, at cigarterne stammede fra vægterens bogskab, og det var jo næsten det værste af det hele.

Den legemlige afstraffelse syntes jeg var ikke nær så grusom som den forrige gang; nu havde vægteren lagt an på at lave et skuespil, idet vi skulle stå »skoleret«, og det var jo ikke noget, der gjorde ondt. Alle fire klasser var stillet op som til morgensang i en firkant, og inde i midten stod vægteren bevåbnet med den lange »Konfirmand Erik« over for os »for-brydere«, hvor han begyndte på en tale, der skulle demonstrere for hele skolen, hvilken skam det var at stå »skoleret«. Det udviklede sig for os drenge til en ren farce af den simple grund, at vægteren var fuldstændig inkompetent til at tale som dydens vogter. Kynisk, kold og usympatisk i hele sin væremåde som han var daglig, kunne han ikke begejstre og vække viljen til selvdisciplin hos drenge, han havde pint.

Efter talen hamrede han nu kun de reglementerede fem slag, her havde han jo hele skolens øjne på sig, ned over vore syndige kroppe, men ikke en tåre i øjnene på os, hverken af smerte eller angst, kunne han glæde sig over; kun en kold skulder og endnu stærkere trods brandte i os, og at vi havde drengenes sympati, fik vi mange beviser på. At vi flere søndage ikke fik udgangstilladelse og heller ikke kom med til ballet var jo en selvfølge, men denne gang blev vi ikke beordret i seng, da ballet begyndte.

Oppe på loftet under taget var der indrettet nogle arrester med et højtsiddende, skråt tagvindue, så ingen kunne se andet end den blå him-

mel. Et skolebord med bærnk, en gulvspannd til nødtørft var alt bohaves, mens kakkelovnen, der stod ude i gangen, sendte en sparsom varme gennem en lem i væggen ind i lokalet. Her i den knugende ensomhed måtte vi sidde i flere dage, indtil det blev mørkt, og vi skulle i seng, således også balafteften.

Aldrig så snart var denne parodi på en rettergang med savlende sentimentalitet forbi, før det hele var glemt, og legen gik som før, og nu kom forberedelserne med at prøve det nye konfirmationstøj, sko og kasketten med den blanke skygge.

Farvel til Pesthuset

Konfirmationsdagen var palmesøndag den 23. april 1895 og blev forretet af pastor Hvid-Nielsen i St. Jacobs kirke, hvor vi 25 drenge fra skolen i en bue forbandt de to lange rækker af konfirmander nede ved indgangsdørene.

Der var vel ca. 200 børn, og præsten, en høj mand med stort sort fuldskæg og vældig afholdt, havde undervist os og overhørte os alle samtidig. Der havde været stille så længe, mens han var gået de to lange rækker igennem, for konfirmanderne nærmest hviskede, og da vi havde fået ordre til at tale højt, var det lige som folk i kirken blev levende, og flere rejste sig op for bedre at lytte, thi svarene kom omgående.

Den dag, der i kirken, mindes jeg så tydelig.

Det var ikke alene det nye tøj, følelsen af at være midtpunkt for kammeraternes beundring, selv vægterens tilsyneladende kovending til lidt venlighed under højtidens alvor, nej, der var en helt anden ånd og varme tilstede, som fandt sit højdepunkt, da præsten lagde sine hænder på min sidemands og mit hoved og velsignede os, hvorefter han citerede et vers af nr. 545 i den gamle salmebog: »Kast anker, her er liden grund/det er godt på Gud at bygge/har du trang en liden stund?/O, det er jo kun en skygge/korset er en overgang/gladen bliver evig lang.

Det var som talt til mig, for det passede netop til min situation nu, da den stund nærmede sig, da jeg for bestandig skulle skilles fra min plageånd, der havde snydt mig for lidt forståelse, endsiges kærlighed i de fire år, jeg var under hans formynderskab. Når jeg tænker på mine egne børns konfirmationer, for slet ikke at tale om, hvorledes der kostes flere tusinde kroner på en enkelt konfirmationsdag og derpå dyre udenlandsrejser, ja, så var min højtidssdag den mest beskedne konfirmation, jeg har kendt.

Min største glæde var, at jeg var hjemme igen i mit fattige hjem sammen med mine kære, og den eneste gæst var min gode ven Pére. Mor

havde glædet mig med at lave min yndlingsret, hakkebof og mannagrød, men ellers var der ingen festligheder af nogen art. Af far og mor havde jeg fået et lommeur af sølv, moderne uden nøgle, som jeg var meget stolt og glad for, og om eftermiddagen fik Père og jeg lov at gå en tur på gaden, som konfirmander plejede at gøre, rygende på mit nye ravnør, gaven fra landet.

Da jeg kom hjem, brummede far noget om, at han helst så, jeg ventede lidt med at ryge – dengang kunne man ikke tænke sig, at lærlinge røg, når svendene så det; det var mig lidt af en skuffelse, man havde jo lov til at ryge legalt, når man var konfirmeret, men da jeg snart skulle bo hjemme, når jeg skulle i smedelære, så kom jeg ikke med nogen kommentarer. Jeg kunne jo altid ryge, når far ikke så det.

Kl. 9 aften skulle vi møde igen på skolen, så var konfirmationsdagen forbi og tilbage kun eksamensdagene, hvor jeg gjorde mig umage for at få et så godt resultat som muligt, og jeg tror, jeg blev nr. 4, hvad der ikke var så ringe, når man tager opførselskaraktererne med i beregningen.

Jeg fældede ingen tårer den dag, da jeg havde sagt det sidste farvel, og flyttede igen ind i mit barndomshjem, og jeg lovede mig selv, at jeg aldrig skulle sætte mine ben inden for »Pesthusets« døre mere.

Det holdt jeg nu ikke helt; tiden læger alle sår, og mange år efter, da jeg blev gift og selv havde to drenge, var jeg der ude sammen med min kone for at vise dem lokaliteterne. Ingen anede, hvad der rørte sig i mig, da jeg i tankerne mindedes de steder, hvor jeg havde fældet så mange tårer og udholdt så mange smerter.

Når jeg så tænker på hvilke kolossale fremskridt og forbedringer, der er sket med den gamle skole i de nye, herlige omgivelser og den humane og kammeratlige indstilling, lærerne har til deres elever i dag, så undrer man sig over, at det blot er 65 år siden, at der herskede helt andre forhold.

Jeg læste en gang et interview med skuespilleren Poul Reumert, hvor han siger noget træffende, som jeg fuldstændig kan slutte mig til: »Når man bliver ældre, er der meget det svækkes, også udtryksformen, men der er også noget, som forfines Ja, i allerhøjeste grad, og det er evnen til at forstå, og lad os bare også sige, at tilgive, jo-h...«

Henvisninger

- 1 Opfostringshusets Arkiv nr. 137: Eleveprotokol 1880-1914 (nr. 19); Opfostringshusets Arkiv nr. 222: Elevsager 1858-1949 (nr. 19), Københavns Stadsarkiv (KSA).
- 2 Tidligere havde skolen ligget på Christianshavn (i det senere kvæsthus) og i Store Kongensgade. Senere igen flyttedes den til Hellebæk i Nordsjælland. Skolen er nu nedlagt.
- 3 Otto Jensen (udg.): Efterretninger om det kongelige Opfostringshus for Skoleaaret 1. Maj 1890 til 30. April 1891, 1891, s. 10.
- 4 Der blev sluttet kontrakt med maskinfabrikant Jonassen i København i påsken 1895. Af eleveprotokollen ses det, at han stod læretiden igennem og blev udlært som smedsvend. Herefter stod han til søs, Opfostringshusets Arkiv nr. 137: Eleveprotokol 1880-1914 (nr. 19), KSA.
- 5 Jens Marton: Personligheder fra svundne Dage ved Det Kongelige Opfostringshus 1784-1920, 1920, s. 63f.
- 6 Jens Marton: Personligheder fra svundne Dage ved Det Kongelige Opfostringshus 1784-1920, 1920, s. 71.
- 7 Kjeld Simon Villadsen & Hans-Henrik Siig: Skorpeskolen - på den yderste pynt, 2004, s. 69.
- 8 Opfostringshusets Arkiv nr. 257: Vidnesbyrdsprotokol 1874-1914 (nr. 19), KSA.
- 9 Pensionisterindringer 1969, nr. 1909, KSA.
- 10 Forstanderen hed Otto Jensen. Han var uddannet teolog og fungerede i embedet fra 1874 til 1914. Dengang da Opfostringshuset stadig lå i Store Kongensgade, lå sovesalen oven på et petroleumslager »i et fængtørrt bindingsværkshus«, længst muligt borte fra lærernes boliger. Derfor gik Otto Jensen, som nyultrådt forstander, hver aften en runde med sin lygte, for at efterse, at alt var i orden. »Derved fik [han] det vægternavn, som han satte så megen pris på«, fortæller Jens Marton. Se Jens Marton som ovenfor anført, s. 9f.
- 11 Hans Rolsted. Se omtalen hos Jens Marton som ovenfor anført, s. 15-18.
- 12 Ifølge de efterretninger om Opfostringshuset, som årligt blev udgivet af forstander Otto Jensen, må der være tale om A. T. Høj, der fungerede som andenlærer i de år, hvor Carl Vilhelm gik på skolen. A. T. Høj underviste da også i historie og forfattede senere en stadig benyttet bog om Opfostringshusets historie. Se listerne over lærere i Otto Jensen (udg.): Efterretninger om det kongelige Opfostringshus, 1886-1897. Det er ikke nogen smigrende karakteristik, Carl Vilhelm Petersen her giver af Høj. Jens Marton beskriver ham således: »Han måtte fra først af genoprette en svag disciplin, og han gjorde det kraftigt (...) blot han antog en vis mine eller fik et vist tonefald, blev der øjeblikkelig ro og orden«, Jens Marton som ovenfor anført, s. 37.
- 13 Det er uvist, hvem »Pinden« er. I den tid, Carl Vilhelm gik på skolen, fungerede tre forskellige lærere som lærer i botanik, nemlig seminarist P. Andersen, seminarist A. Stampe og cand. theol. Wissenberg.
- 14 Skolelæreren Gunnar Jørgensens 11 bøger om drengen Flemming var meget populære i 1950'erne og 1960'erne. Der kom 11 i alt.
- 15 Oldfruen, frk. Hartwich, er omtalt hos Jens Marton som ovenfor anført, s. 41f.
- 16 Overgymnastiklærer i Marinen C. Thorstensen. Han er levende beskrevet hos Jens Marton, som ovenfor anført, s. 30-36.

- 17 Skibskonstruktør F. Alstrup, ansat på skolen i 1845. Omtalt hos Jens Marton som ovenfor anført, s. 19f.
- 18 Der er tale om skræddermester O. Kristensen, kaldet »Mester«. Jens Marton har givet en fyldig og levende beskrivelse af dette nærmest enestående menneske i sin ovenfor nævnte beskrivelse, s. 20-30.
- 19 Ifølge Jens Marton var »Pjarter« eller Peder Christensen, som han hed, nu fra Stevns: »Han var stor af krop og stor af væsen, en svær, tung bondetype med stort udstående kuskeskæg og et forfærdeligt Stevnsmål, som årene i København ikke afsleb en nuance (...) Med drengene levede han i stående krig. De kaldte ham Pjutti, oprindeligt Pjater, som igen var en fordrejelse af det sjællandske Pejter«, Jens Marton ovenfor anført, s. 51, 53.
- 20 Spanske vægge: Lette adskilningsvægge.
- 21 En fidibus er et sammenfoldet stykke papir. Man brugte det tidligere til at tænde sin pipe med.
- 22 Som otteårig var Carl Vilhelm på en sommerferie i Vestjylland, betalt af hans skole i Sjællandsgade.

Der var engang et hus

Fra Stadsarkivets Kulturnat 2009

Nete Balslev Wingender

I efteråret 1874 stod en nyopført ejendom klar til indflytning i Saxogade på Vesterbro. Bygherren var den 34-årige murermester Johannes Theodor Hansen, der selv var en af de første til at flytte ind i ejendommen.

Murermester Hansens ejendom var blot en blandt mange københavnske spekulationsejendomme fra 1800-tallets sidste årtier. De blev opført med eksplosionsagtig fart i de nye brokvarterer, Nørrebro og Vesterbro, for at imødekomme boligbehovet hos det voksende antal arbejdere og håndværkere, der søgte lykken i hovedstaden.

Mange nåede at leve deres liv under ganske snævre forhold i ejendommen i Saxogade, inden den i 1950'erne blev erklæret for uegnet som menneskebolig. Sammen med naboejendommene blev den fjernet fra jordens overflade for at give plads til et nyt moderne boligbyggeri og et grønt område – til lys og luft for stedets beboere.

Murermester Hansens ejendom i Saxogade med Apostelkirken som nabo. Billedet er fra 1953 og taget a. 80 år efter ejendommens opførelse.

